Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

Studia Iuridica Lublinensia vol. XXVI, 4, 2017
DOI: 10.17951/sil.2017.26.4.75

Piotr Poniatowski
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
piotr.poniatowski@poczta.umcs.lublin.pl

Krzysztof Wala
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
krzysztof.wala@poczta.umcs.lublin.pl

Przestępstwo oszustwa w tzw. klasycznej postaci w ujęciu prawnoporównawczym

The Offence of Fraud in Its So-Called Classical Form from the Perspective of Comparative Law

STRESZCZENIE

Przedmiotem artykułu jest prawnoporównawcza analiza przepisów karnych dotyczących przestępstwa oszustwa w tzw. klasycznej postaci. W polskim kodeksie karnym omawiany rodzaj oszustwa opisany jest w art. 286 § 1 i 3, który znajduje się w rozdziale XXXV zatytułowanym *Przestępstwa przeciwko mieniu*. Analizą objęto prawodawstwa takich państw europejskich, jak: Anglia, Walia, Irlandia Północna, Szkocja, Irlandia, Rosja, Białoruś, Ukraina, Litwa, Łotwa, Estonia, Słowacja, Czechy, Szwajcaria, Niemcy, Rumunia, Kosowo, Serbia, Słowenia i Bułgaria. Opracowanie wieńczy podsumowanie, w którym wskazano podobieństwa i różnice pomiędzy przeanalizowanymi uregulowaniami.

Słowa kluczowe: oszustwo; prawo karne porównawcze

WPROWADZENIE

Przedmiotem artykułu jest prawnoporównawcza analiza przepisów karnych dotyczących przestępstwa oszustwa w tzw. klasycznej postaci.

W polskim kodeksie karnym omawiany rodzaj oszustwa opisany jest w art. 286 § 1 i 3, który znajduje się w rozdziale XXXV zatytułowanym *Przestęp-*

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

stwa przeciwko mieniu. Zgodnie z § 1 kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. § 3 przewiduje uprzywilejowany typ wypadku mniejszej wagi zagrożony grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Kwalifikowane typy przestępstwa oszustwa opisane są w art. 294 k.k. § 1 stanowi, że kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 278 § 1 lub 2, art. 284 § 1 lub 2, art. 285 § 1, art. 286 § 1, art. 287 § 1, art. 288 § 1 lub 3, lub w art. 291 § 1, w stosunku do mienia znacznej wartości[1], podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Natomiast zgodnie z § 2 tej samej karze podlega sprawca, który dopuszcza się przestępstwa wymienionego w § 1 w stosunku do dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury[2]. Warto zauważyć, że zgodnie z art. 295 k.k. wobec sprawcy przestępstwa określonego w art. 278, 284–289, 291, 292 lub 294, który dobrowolnie naprawił szkodę w całości albo zwrócił pojazd lub rzecz mającą szczególne znaczenie dla kultury w stanie nieuszkodzonym, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia (§ 1), natomiast wobec sprawcy przestępstwa wymienionego w § 1, który dobrowolnie naprawił szkodę w znacznej części, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary (§ 2).

Jest to przestępstwo powszechne. Strona podmiotowa cechuje się umyślnością w postaci zamiaru bezpośredniego kierunkowego (*dolus directus coloratus* – sprawca działa w celu osiągnięcia korzyści majątkowej). Czynność sprawcza polega na doprowadzeniu innej osoby do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania. Może ono być popełnione tylko przez działanie, nawet wtedy, gdy środkiem do celu, który wykorzystuje sprawca, jest wyzyskanie błędu, w którym znalazła się osoba rozporządzająca mieniem[3]. Jest to przestępstwo materialne, dokonane z chwilą wystąpienia skutku w postaci rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem przez osobę, na którą nakierowane jest zachowanie sprawcy[4]. Do skutku przestępstwa oszustwa nie należy jednak faktyczne osiągnięcie przez sprawcę korzyści majątkowej w wyniku niekorzystnego rozporządzenia mieniem przez inną osobę[5].

[1] Mieniem znacznej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 200 tys. zł (art. 115 § 5 k.k.).

[2] Co do pojęcia „dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury" zob. W. Radecki, *Ochrona zabytków w polskim, czeskim i słowackim prawie karnym*, „Prokuratura i Prawo" 2012, nr 4, s. 12–14.

[3] T. Oczkowski, [w:] *System Prawa Karnego*, t. 9: *Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze*, red. R. Zawłocki, Warszawa 2015, s. 130–131.

[4] Wyrok SN z dnia 15 listopada 2002 r., IV KKN 618/99, „Prokuratura i Prawo" 2003, nr 6, poz. 7.

[5] Wyrok SN z dnia 21 stycznia 2010 r., III KK 221/09, OSNwSK 2010, nr 1, poz. 129.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

Kodeks karny penalizuje również inne niż klasyczne formy przestępstwa oszustwa, którymi są: oszustwo komputerowe (art. 287), oszustwo finansowe (art. 297 § 1), oszustwo ubezpieczeniowe (art. 298) i oszustwo kapitałowe (art. 311).

UWAGI PRAWNOPORÓWNAWCZE[6]

1. Anglia, Walia i Irlandia Północna

Na terytorium Anglii, Walii i Irlandii Północnej obowiązuje *Fraud Act* z 2006 r., który reguluje problematykę przestępstwa oszustwa[7].

Zgodnie z sekcją 1(1) odpowiada za oszustwo, kto dopuszcza się zachowań opisanych w podsekcji (2), w której określone zostały sposoby popełnienia tego przestępstwa. W podsekcji (2) wymieniono następujące rodzaje przestępstwa oszustwa: a) oszustwo przez złożenie fałszywego oświadczenia (*fraud by false representation*), b) oszustwo przez zatajenie informacji (*fraud by failing to disclose information*), c) oszustwo przez nadużycie stanowiska (*fraud by abuse of position*).

Zgodnie z sekcją 1(3) osoba winna oszustwa podlega: a) w postępowaniu skróconym (tj. bez udziału przysięgłych) – karze pozbawienia wolności na czas nieprzekraczający 12 miesięcy[8], karze grzywny albo obu tym karom łącznie, b) w postępowaniu z udziałem przysięgłych – karze pozbawienia wolności na czas nieprzekraczający 10 lat, karze grzywny albo obu tym karom łącznie[9].

---

[6] Wybór państw, których prawodawstwa zostały poddane analizie, opiera się głównie na chęci ukazania rozwiązań dotyczących przestępstwa oszustwa obowiązujących w krajach sąsiadujących z Polską (Niemcy, Czechy, Słowacja, Rosja, Ukraina, Białoruś, Litwa – co do tego ostatniego państwa, chcieliśmy przedstawić uregulowania Łotwy i Estonii, czyli państw geograficznie bliskich Litwie). Z uwagi na to, że rzadko można spotkać w polskiej literaturze analizę prawodawstw państw bałkańskich, zdecydowaliśmy się opisać regulacje obowiązujące w Bułgarii, Serbii, Kosowie i Rumunii (a także bliskiej Bałkanom Słowenii). Uznaliśmy również za celowe przedstawienie przepisów obowiązujących w państwach wchodzących w skład Wielkiej Brytanii oraz Irlandii, a to z uwagi na interesujące z punktu widzenia prawnika kontynentalnego rozwiązania tam przyjęte.

[7] Wymaga podkreślenia, że w niektórych przypadkach czyn wypełniający znamiona oszustwa z *Fraud Act* może być kwalifikowany jako kradzież (sekcja 1 *Theft Act* z 1968 r.), oszustwo rachunkowe (*false accounting*, sekcja 17 *Theft Act* z 1968 r.), uniknięcie zapłaty za dostarczony towar lub usługę (*making off without payment*, sekcja 3 *Theft Act* z 1978 r.), wyłudzenie usługi (*obtaining services dishonestly*, sekcja 11 *Fraud Act*), przestępstwo fałszerstwa albo przestępstwo mu pokrewne (*Forgery and Counterfeiting Act* z 1981 r.), posiadanie fałszywego dokumentu tożsamości w nieodpowiednim zamiarze (sekcja 4 *Identity Documents Act* z 2010 r.), jedno z przestępstw określonych w *Computer Misuse Act* z 1990 r., *Financial Services and Markets Act* z 2000 r. albo *Proceeds of Crime Act* z 2002 r. Oskarżyciel musi zdecydować, która kwalifikacja będzie najbardziej adekwatna w konkretnym przypadku. Zob. www.cps.gov.uk/legal/d_to_g/fraud_act [dostęp: 10.12.2017].

[8] Zgodnie z sekcją 1(4) w Irlandii Północnej kara pozbawienia wolności nie może przekroczyć w tym postępowaniu 6 miesięcy.

[9] Za mniej szkodliwe społecznie czyny można wymierzyć karę ograniczenia wolności. Zob.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

Zgodnie z sekcją 2(1) odpowiada za oszustwo przez złożenie fałszywego oświadczenia, kto nieuczciwie[10] składa fałszywe oświadczenie w celu uzyskania korzyści dla siebie lub kogo innego albo chcąc wyrządzić innemu szkodę, względnie narazić inną osobę na niebezpieczeństwo wyrządzenia szkody. Jest to przestępstwo formalne, gdyż dokonane jest z chwilą podjęcia przez sprawcę zabronionego zachowania, niezależnie od wystąpienia skutku w postaci wprowadzenia kogokolwiek w błąd albo uzyskania korzyści, powstania szkody lub zaistnienia niebezpieczeństwa jej wyrządzenia[11]. Oświadczenie może dotyczyć okoliczności faktycznych, stanu prawnego albo stanu psychicznego i odnosić się do osoby składającej oświadczenie albo do innej osoby – sekcja 2(3). Może ono być wyraźne albo dorozumiane[12] – sekcja 2(4). Oświadczenie jest uznawane za fałszywe, jeśli jest nieprawdziwe albo wprowadzające w błąd i osoba, które je składa, wie, że ma ono albo może mieć taki charakter – sekcja 2(2). Oświadczenie uważa się za złożone również wtedy, gdy zostało wprowadzone w jakiejkolwiek formie do systemu albo urządzenia przeznaczonego do przekazywania komunikatów na odległość (z udziałem albo bez udziału człowieka) – sekcja 2(5)[13]. Pojęcia „ko-

Fraud, Bribery and Money Laundering Offences Definitive Guideline, www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Fraud_bribery_and_money_laundering_offences_-_Definitive_guideline.pdf [dostęp: 10.12.2017], s. 8. *Definitive Guidelines* stanowią wytyczne orzecznicze dla sądów angielskich i walijskich. Są one tworzone przez niezależną jednostkę wyodrębnioną z Ministerstwa Sprawiedliwości o nazwie *Sentencing Council for England and Wales*.

[10] Pojęcie „nieuczciwości" należy rozumieć podobnie, jak przy przestępstwie kradzieży uregulowanym w *Theft Act* z 1968 r. Zob. D. Ormerod, D. Perry, *Blackstone's Criminal Practice 2015*, Oxford 2015, teza B5.9. Przy ocenie, czy sprawca działał nieuczciwie, pomocny jest tzw. test Ghosha, który został zastosowany w sprawie *Regina vs. Ghosh* [1982] EWCA Crim 2 (5 April 1982), www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/1982/2.html [dostęp: 10.12.2017]. Zob. też: *Regina vs. Cornelius* [2012] EWCA Crim 500 (14 March 2012), www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/2012/500.html [dostęp: 10.12.2017]. W wyroku *Regina vs. Gosh* wskazano, że „przy ustalaniu, czy oskarżyciel udowodnił, że oskarżony działał nieuczciwie, ława przysięgłych musi najpierw ustalić, czy biorąc pod uwagę zwykłe standardy racjonalnych i uczciwych ludzi to, co uczynił oskarżony, było nieuczciwe. Jeśli według tych standardów zachowanie sprawcy nie było nieuczciwe, sprawa powinna skończyć się na jego korzyść, gdyż oskarżenie upada. Jeśli jednak według wskazanych standardów zachowanie oskarżonego można uznać za nieuczciwe, ława przysięgłych musi rozważyć, czy miał on świadomość, że to, co czyni, jest nieuczciwe według tych standardów. W większości przypadków, gdy zachowanie sprawcy było oczywiście nieuczciwe według zwykłych standardów, nie będzie wątpliwości, że sprawca był świadomy nieuczciwości swojego czynu. […] Rozstrzygnięcia w sprawach, które można określić jako graniczne […], zależą od ustalenia przez przysięgłych, czy oskarżony wierzył, że działa uczciwie według zwykłych standardów. Przysięgli mogą dojść do wniosku, że chociaż zachowanie sprawcy było zuchwałe, to nie można uznać, że działał on nieuczciwie".

[11] Zob. D. Ormerod, D. Perry, *op. cit.*, tezy B5.10, B5.13.

[12] Na przykład: dokonanie przez sprawcę płatności skradzioną kartą zbliżeniową.

[13] Przy oszustwach dokonywanych drogą elektroniczną istotne jest, czy sprawca wysłał fałszywą informację, a nie czy informacja ta została dostarczona przez urządzenie (system). Zob. D. Ormerod, D. Perry, *op. cit.*, teza B5.17.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

rzyść" i „szkoda" odnoszą się do pieniędzy albo innego rodzaju mienia. Korzyść i szkoda może być czasowa albo trwała – sekcja 5(2). Korzyść oznacza utrzymanie czegoś, co się ma albo uzyskanie czegoś, czego się jeszcze nie ma – sekcja 5(3). Szkodą jest natomiast utrata czegoś, co się ma albo nieuzyskanie czegoś, co można było uzyskać – sekcja 5(4).

Zgodnie z sekcją 3 odpowiada za oszustwo przez zatajenie informacji, kto w celu uzyskania korzyści dla siebie lub kogo innego albo chcąc wyrządzić innemu szkodę, względnie narazić inną osobę na niebezpieczeństwo wyrządzenia szkody, w sposób nieuczciwy[14], wbrew prawnemu obowiązkowi, nie ujawnia innej osobie informacji. Jest to przestępstwo formalne, gdyż dokonane jest z chwilą podjęcia przez sprawcę zabronionego zachowania, niezależnie od wystąpienia skutku w postaci uzyskania korzyści, powstania szkody lub zaistnienia niebezpieczeństwa jej wyrządzenia. Przepis nie wprowadza wymogu, aby informacje, które zostały zatajone, miały istotne znaczenie ani też nie określa ilości informacji, które muszą być zatajone (np. sprawca, który ujawnił 90% informacji, ale zataił pozostałe 10% może odpowiadać za oszustwo)[15]. Prawny obowiązek ujawnienia informacji może wynikać z przepisu prawa, wyraźnych lub dorozumianych postanowień umowy[16], zwyczajów panujących między przedsiębiorcami albo z istniejącego między stronami stosunku powiernictwa. Sprawca omawianego przestępstwa musi mieć świadomość albo przynajmniej powinien się domyślać, że zachodzą okoliczności, które aktualizują obowiązek ujawnienia informacji[17]. W piśmiennictwie podkreśla się, że sytuacja, w której sprawca nie wyprowadza z błędu pokrzywdzonego, nie mając jednak prawnego obowiązku ujawnienia informacji, powinna być kwalifikowana jako oszustwo przez dorozumiane złożenie fałszywego oświadczenia[18].

Zgodnie z sekcją 4(1) odpowiada za oszustwo przez nadużycie stanowiska, kto, zajmując stanowisko, na którym oczekuje się od niego ochrony interesów finansowych innego podmiotu, nadużywa tego stanowiska w celu uzyskania korzyści dla siebie lub kogo innego albo chcąc wyrządzić innemu szkodę, względnie narazić inną osobę na niebezpieczeństwo wyrządzenia szkody. Sprawcą tego przestępstwa może być np. członek (prezes) zarządu spółki, wykonawca

[14] Przy ocenie, czy sprawca działał nieuczciwie, pomocny jest tzw. test Ghosha, o którym była mowa wcześniej.

[15] www.cps.gov.uk/legal/d_to_g/fraud_act [dostęp: 10.12.2017].

[16] Na przykład osoba, która zawiera umowę ubezpieczenia na życie, zataja wobec ubezpieczyciela swoją ciężką chorobę serca.

[17] *The Law Commission. Fraud. Report on a reference under section 3(1)(e) of the Law Commissions Act 1965* (Cm. 5560, 2002), www.lawcom.gov.uk/wp-content/uploads/2015/03/lc276_Fraud.pdf [dostęp: 10.12.2017], s. 64.

[18] D. Ormerod, D. Perry, *op. cit.*, teza B5.19.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

testamentu, pełnomocnik, pracownik, opiekun starszej osoby[19]. Przestępstwa tego można dopuścić się przez działanie albo zaniechanie[20] – sekcja 4(2). Jest to przestępstwo formalne, gdyż dokonane jest z chwilą podjęcia przez sprawcę zabronionego zachowania, niezależnie od wystąpienia skutku w postaci uzyskania korzyści, powstania szkody lub zaistnienia niebezpieczeństwa jej wyrządzenia.

Fraud Act obejmuje kryminalizacją również *sui generis* czynności przygotowawcze do przestępstwa oszustwa. Zgodnie z sekcją 6(1) dopuszcza się przestępstwa, kto posiada lub ma pod kontrolą jakikolwiek przedmiot w celu wykorzystania go do popełnienia przestępstwa oszustwa. Sprawca musi mieć zamiar wykorzystania wspomnianych przedmiotów w związku z przestępstwem oszustwa. Wystarczy jednak, że zamiar ten dotyczy jakiegokolwiek oszustwa, a nie konkretnego[21] i to niekoniecznie popełnionego przez sprawcę[22]. Zgodnie z sekcją 6(2) osoba winna opisanego przestępstwa podlega: a) w postępowaniu skróconym (tj. bez udziału przysięgłych) – karze pozbawienia wolności na czas nieprzekraczający 12 miesięcy[23], karze grzywny albo obu tym karom łącznie, b) w postępowaniu z udziałem przysięgłych – karze pozbawienia wolności na czas nieprzekraczający 5 lat, karze grzywny albo obu tym karom łącznie[24].

Zgodnie natomiast z sekcją 7(1) dopuszcza się przestępstwa, kto wytwarza, przystosowuje, dostarcza lub oferuje dostarczenie przedmiotu: (a) o którym wie, że jest wytworzony albo przystosowany do popełnienia za jego pomocą przestępstwa oszustwa lub (b) co do którego chce, aby był wykorzystany do popełnienia przestępstwa oszustwa[25]. Zgodnie z sekcją 7(2) osoba winna opisanego przestępstwa podlega: a) w postępowaniu skróconym (tj. bez udziału przysięgłych) – karze pozbawienia wolności na czas nieprzekraczający 12 miesięcy[26], karze grzyw-

[19] Na przykład: opiekun, który ma dostęp do rachunku bankowego swojego podopiecznego, inwestuje bez jego zgody środki zgromadzone na tym rachunku na giełdzie.

[20] Na przykład: prezes spółki przez swoje zaniechanie powoduje zerwanie negocjacji umownych w celu zawarcia tej umowy tylko na swoją korzyść. Zob. D. Ormerod, D. Perry, *op. cit.*, teza B.20.

[21] *Fraud Act 2006. Explanatory Notes*, www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/35/pdfs/ukpgaen_20060035_en.pdf [dostęp: 10.12.2017], s. 5.

[22] Zob. wyrok w sprawie *Regina vs. Sakalouskas* [2013] EWCA Crim 2278 (15 November 2013), www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/ew/cases/EWCA/Crim/2013/2278.html&query=(Sakalouskas) [dostęp: 10.12.2017] oraz powołany w jego treści wyrok w sprawie *Regina vs. Ellames* 60 Cr App R 7 [1974] 1 WLR 1391, *Fraud Act 2006. Explanatory Notes*, s. 5.

[23] Zgodnie z sekcją 6(3) w Irlandii Północnej kara pozbawienia wolności nie może przekroczyć w tym postępowaniu 6 miesięcy.

[24] Za mniej szkodliwe społecznie czyny można wymierzyć karę ograniczenia wolności – zob. *Fraud, Bribery and Money Laundering Offences Definitive Guideline*, s. 15.

[25] Przykładowo: programista, który wytworzył na zamówienie innej osoby program komputerowy, który automatycznie wysyła oszukańcze e-maile, nie musi chcieć, aby zamawiający dopuścił się za jego pomocą oszustwa, o ile wie, że w takim celu może być ten program wykorzystany.

[26] Zgodnie z sekcją 7(3) w Irlandii Północnej kara pozbawienia wolności nie może przekroczyć w tym postępowaniu 6 miesięcy.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

ny albo obu tym karom łącznie, b) w postępowaniu z udziałem przysięgłych – karze pozbawienia wolności na czas nieprzekraczający 10 lat, karze grzywny albo obu tym karom łącznie[27]. Sekcja 8(1) rozszerza na potrzeby sekcji 6 i 7 pojęcie „przedmiotu" na programy komputerowe i dane przetwarzane w formie elektronicznej.

W sekcji 11 *Fraud Act* przewidziano odpowiedzialność za wyłudzenie usługi. Wyłudzenie to stanowi odrębny od oszustwa (w rozumieniu sekcji 1 *Fraud Act*) typ przestępstwa, jednak niektóre przypadki wyłudzenia usługi są w polskim porządku prawnym kwalifikowane nie z art. 121 k.w., lecz z art. 286 k.k.[28], dlatego też trzeba o tym wspomnieć. Zgodnie z sekcją 11(1–2) odpowiada za wyłudzenie usługi, kto w sposób nieuczciwy uzyskuje usługę dla siebie lub innej osoby pod warunkiem, że: (a) usługa ta jest płatna, (b) sprawca nie uiści płatności w ogóle albo w części, (c) sprawca, wyłudzając usługę, wie, że jest ona płatna albo może być płatna i nie zamierza uiścić płatności w ogóle albo w części. Jest to przestępstwo materialne, które jest dokonane z chwilą wystąpienia skutku w postaci uzyskania usługi. Może ono być popełnione tylko przez działanie[29]. Zgodnie z sekcją 11(3) osoba winna opisanego przestępstwa podlega: a) w postępowaniu skróconym (tj. bez udziału przysięgłych) – karze pozbawienia wolności na czas nieprzekraczający 12 miesięcy[30], karze grzywny albo obu tym karom łącznie, b) w postępowaniu z udziałem przysięgłych – karze pozbawienia wolności na czas nieprzekraczający 5 lat, karze grzywny albo obu tym karom łącznie.

W piśmiennictwie podkreśla się, że jeżeli sprawca wyłudza albo usiłuje wyłudzić świadczenie za pomocą fałszywego oświadczenia, to ze względów dowodowych jego zachowanie powinno być kwalifikowane raczej jako oszustwo, o którym mowa w sekcji 2 *Fraud Act*[31].

2. Szkocja

Przestępstwo odpowiadające polskiej regulacji z art. 286 k.k. w Szkocji zostało opisane w prawie precedensowym (*common law crime*)[32]. Przestępstwo to polega na spowodowaniu „rzeczywistego skutku" za pomocą oszukańczego za-

[27] Za mniej szkodliwe społecznie czyny można wymierzyć karę ograniczenia wolności. Zob. *Fraud, Bribery and Money Laundering Offences Definitive Guideline*, s. 15.

[28] Na przykład: wyłudzenie mieszkania w hotelu bez zamiaru uiszczenia należności. Tak: uchwała SN z dnia 23 listopada 1972 r., VI KZP 79/72, OSNKW 1973, nr 2–3, poz. 27.

[29] Zob. *Fraud Act 2006. Explanatory Notes*, s. 7.

[30] Zgodnie z sekcją 11(4) w Irlandii Północnej kara pozbawienia wolności nie może przekroczyć w tym postępowaniu 6 miesięcy.

[31] D. Ormerod, D. Perry, *op. cit.*, teza B5.37.

[32] Zob. szeroko, z uwzględnieniem starszego orzecznictwa, częściowo nieaktualnego: A. Alison, *Principles of the Criminal Law of Scotland*, Edinburgh–London 1832, s. 362–368; J. Burnett, *A Treatise on Various Branches of the Criminal Law of Scotland*, Edinburgh 1811, s. 164–175.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

chowania[33]. Oszukańcze zachowanie może polegać na złożeniu wprowadzającego w błąd oświadczenia lub podjęciu innego zachowania (także dorozumianego), które wytwarza w pokrzywdzonym fałszywe wyobrażenie dotyczące osoby, rzeczy albo innej okoliczności mającej istotne znaczenie w konkretnym przypadku. Zachowanie sprawcy może polegać również na zaniechaniu, jeśli zataja on informacje, które ma obowiązek ujawnić[34]. Sprawca musi mieć świadomość, że jego zachowanie może wprowadzać w błąd i chcieć wywołać mylne wyobrażenie u pokrzywdzonego[35]. Znamieniem omawianego przestępstwa jest spowodowanie przez sprawcę jakiegokolwiek rzeczywistego skutku; niekończenie musi to być jednak skutek w postaci szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu czy korzyści uzyskanej przez sprawcę[36]. Istotą oszustwa jest doprowadzenie osoby, która jest wprowadzana w błąd, do podjęcia zachowania, którego by nie podjęła, gdyby zdawała sobie sprawę z rzeczywistego stanu rzeczy[37].

Orzekanie w sprawach o oszustwo następuje – zgodnie z *Criminal Procedure (Scotland) Act* z 1995 r. (dalej jako: CPSA) – przed Sądem Szeryfa (*Sherrif Court*) w postępowaniu skróconym (*summary procedure* – bez udziału przysięgłych; można wtedy orzec grzywnę do 10 tys. funtów szkockich[38] albo karę pozbawienia wolności na czas nieprzekraczający 12 miesięcy – sekcja 5(2) CPSA) albo w postępowaniu zwyczajnym (*solemn procedure* – z udziałem przysięgłych; można wtedy orzec karę pozbawienia wolności do lat 5 – sekcja 3(3) CPSA). W poważnych sprawach, kiedy Sąd Szeryfa uzna, że oskarżonemu powinno wymierzyć się karę pozbawienia wolności na czas przekraczający 5 lat lub grzywnę wyższą niż 10 tys. funtów, sprawa może być – zgodnie z sekcją 195 CPSA – przekazana do *High Court*.

3. Irlandia

Przestępstwo oszustwa zostało uregulowane w Irlandii w *Criminal Justice (Theft and Fraud Offences) Act* z 2001 r. (dalej jako: CJA). Zgodnie z sekcją 6

[33] D. Reid, *Fraud in Scots Law*, 2012, www.era.lib.ed.ac.uk/bitstream/handle/1842/9602/Reid2013.pdf?sequence=2&isAllowed=y [dostęp: 10.12.2017], s. 16.

[34] S. Christie, *Introduction to Scots Criminal Law*, Pearson Education Limited 2003, s. 210.

[35] *Ibidem*, s. 211.

[36] *Ibidem*. Zob. też: wyrok w sprawie *Adcock (Edward) vs. Archibald* [1925] ScotHC HCJ_1 (12 March 1925), www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/scot/cases/ScotHC/1925/1925_JC_58.html&query=(Adcock)+AND+((Edward)) [dostęp: 10.12.2017]. W wyroku w sprawie *Williama Frasera* z 1847 r. wskazano, że rodzajem przestępstwa oszustwa, a nie zgwałceniem, jest sytuacja, w której sprawca doprowadził kobietę do obcowania płciowego przez wywołanie u niej błędnego przekonania, że jest on jej mężem. Za: E. Clive, P. Ferguson, C. Gane, A. McCall Smith, *A Draft Criminal Code for Scotland with Commentary*, www.scotlawcom.gov.uk/download_file/view/521 [dostęp: 10.12.2017], s. 156.

[37] Zob. wskazany wyżej wyrok *Adcock (Edward) vs. Archibald*.

[38] Sekcja 225(8) CPSA.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

CJA kto, nieuczciwie, w zamiarze osiągnięcia korzyści majątkowej dla siebie lub kogo innego albo wyrządzenia szkody innej osobie, podstępnie doprowadza inną osobę do zrobienia czegoś albo zaniechania zrobienia czegoś[39], podlega (w postępowaniu z udziałem przysięgłych) karze grzywny, karze pozbawienia wolności do lat 5 albo obu tym karom łącznie[40]. Ze słowniczka ustawowego (sekcja 2(1) CJA) wynika, że działa „nieuczciwie" ten, kto działa w złej wierze, nie mając żadnego roszczenia ani prawa[41]. Zgodnie z sekcją 2(2) CJA działa podstępnie ten, kto: a) wywołuje lub umacnia u innej osoby fałszywe wyobrażenie, w tym fałszywe wyobrażenie dotyczące prawa, wartości przedmiotu oraz zamiaru lub innego stanu umysłu, b) uniemożliwia innej osobie uzyskanie informacji, które mogłyby mieć wpływ na podjęcie decyzji o transakcji, c) nie wyprowadza z fałszywego wyobrażenia osoby, u której wcześniej takie wyobrażenie wywołał lub umocnił, albo osoby, co do której wie, że ma ona fałszywe wyobrażenie i z którą pozostaje w powierniczych lub zaufanych stosunkach. Zgodnie natomiast z sekcją 2(3) CJA przez „korzyść" i „szkodę" należy rozumieć korzyść lub szkodę wyrażoną w pieniądzu lub innym mieniu, niezależnie od tego, czy korzyść lub szkoda ma charakter trwały czy przemijający. Korzyść oznacza utrzymanie czegoś, co się ma albo uzyskanie czegoś, czego się jeszcze nie ma; szkodą jest utrata czegoś, co się ma albo nieuzyskanie czegoś, co można było uzyskać. Odmiennie niż w opisywanym wcześniej *Fraud Act*, w Irlandii przestępstwo oszustwa ma charakter skutkowy. Skutkiem stanowiącym znamię tego przestępstwa jest doprowadzenie innej osoby do określonego zachowania (działania lub zaniechania).

Sekcja 7 CJA przewiduje odpowiedzialność za wyłudzenie usługi. Zgodnie z sekcją 7(1 i 4) kto, nieuczciwie, w zamiarze osiągnięcia korzyści majątkowej dla siebie lub kogo innego albo wyrządzenia szkody innej osobie, podstępnie uzyskuje usługę, podlega (w postępowaniu z udziałem przysięgłych) karze grzywny, karze pozbawienia wolności do lat 5 albo obu tym karom łącznie[42].

[39] Odnośnie do znamion przestępstwa oszustwa zob. szerzej: S.E. Quinn, *Criminal Law in Ireland*, Irish Law Publishing 2009, s. 890–894.

[40] Zgodnie z sekcją 53 CJA Sąd Rejonowy (*District Court*) może przeprowadzić postępowanie bez udziału przysięgłych, jeśli spełnione są trzy warunki: a) zdaniem Sądu udowodnione i domniemane fakty wskazują, że czyn stanowi drobne przestępstwo i może być sądzony bez udziału przysięgłych, b) oskarżony, poinformowany o prawie do osądzenia go w postępowaniu z udziałem przysięgłych, nie sprzeciwia się procedowaniu bez ich udziału, c) prokurator (*Director of Public Prosecutions*) wyraził zgodę na uproszczone postępowanie. W takiej sytuacji sprawca podlega karze grzywny do 5 tys. euro (zob. sekcja 3 *Fines Act* z 2010 r.), karze pozbawienia wolności do 12 miesięcy albo obu tym karom łącznie.

[41] Zgodnie z sekcją 54(1) CJA w postępowaniu dotyczącym m.in. przestępstwa oszustwa i wyłudzenia usługi nie jest konieczne udowodnienie, że sprawca miał zamiar działać nieuczciwie. Wystarczy wykazać, że zachował się nieuczciwie z zamiarem uzyskania korzyści lub wyrządzenia szkody.

[42] Odnośnie do pojęcia „nieuczciwości", „korzyści" i „szkody", a także możliwości prowadzenia postępowania bez udziału przysięgłych, zob. uwagi wyżej.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

W myśl sekcji 7(2) uzyskanie usługi ma miejsce wtedy, gdy inna osoba została doprowadzona do przyznania korzyści polegającej na zrobieniu czegoś, spowodowaniu albo ułatwieniu zrobienia czegoś, w przeświadczeniu, że usługa została albo zostanie opłacona.

Podobnie jak ma to miejsce we *Fraud Act*, sekcja 15 CJA reguluje odpowiedzialność za czynności przygotowawcze *sui generis*. Karze grzywny, karze pozbawienia wolności do lat 5 albo obu tym karom łącznie (wymierzanym w postępowaniu z udziałem przysięgłych, z możliwością procedowania bez nich – zob. wyżej) podlega ten, kto: a) nie będąc w miejscu swojego zamieszkania, posiada jakiekolwiek przedmioty z zamiarem ich użycia do popełnienia m.in. przestępstwa oszustwa lub wyłudzenia usługi – sekcja 15(1)[43], b) bez państwowego zezwolenia lub racjonalnego wytłumaczenia posiada jakiekolwiek przedmioty, które zostały wytworzone lub przystosowane do popełnienia m.in. przestępstwa oszustwa lub wyłudzenia usługi – sekcja 15(1A)[44]. Przedmioty, o których mowa, mogą ulec przepadkowi w razie skazania – sekcja 15(3).

4. Rosja

Klasyczna postać oszustwa została uregulowana w kodeksie karnym Rosji z dnia 13 czerwca 1996 r. w art. 159[45]. W artykule tym opisano oszustwo w typie podstawowym oraz w typach kwalifikowanych.

Zgodnie z art. 159 ust. 1 oszustwo, tj. zabór cudzej rzeczy albo nabycie prawa majątkowego przez oszukańcze zachowanie lub nadużycie zaufania, powinno pociągać karę grzywny do 120 tys. rubli albo do równowartości wynagrodzenia lub innych dochodów sprawcy za okres 1 roku, karę prac społecznych w wymiarze do 360 godzin, karę pracy poprawczej do 1 roku, karę ograniczenia wol-

[43] Oskarżony może się bronić poprzez wykazanie, że w czasie popełnienia przestępstwa oszustwa lub wyłudzenia usługi wskazane przedmioty nie były w jego posiadaniu w celu użycia ich do popełnienia przestępstwa – sekcja 15(2).

[44] Oskarżony może się bronić poprzez wykazanie, że wskazane przedmioty nie zostały wytworzone ani przystosowane do popełnienia przestępstwa oszustwa lub wyłudzenia usługi – sekcja 15(2A).

[45] Szczegółowe wskazówki dotyczące interpretacji sformułowań zawartych w tym przepisie znajdują się w Uchwale Plenum Sądu Najwyższego Federacji Rosyjskiej z dnia 27 grudnia 2007 r. N 51 – Wytyczne praktyki sądowej w sprawach o oszustwo i przywłaszczenie, www.rg.ru/2008/01/12/sud-voprosy-dok.html [dostęp: 10.12.2017], dalej jako: Wytyczne. Wytyczne te obecnie nie są formalnie wiążące dla sądów, odgrywają one jednak bardzo istotną rolę w procesie stosowania prawa z uwagi na siłę autorytetu Sądu Najwyższego. Są one wydawane na podstawie art. 19 ust. 4 Federalnej ustawy konstytucyjnej z dnia 31 grudnia 1996 r. – O systemie sądowym Federacji Rosyjskiej (www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12834 [dostęp: 10.12.2017]) oraz art. 2 ust. 7 pkt 1 i art. 5 ust. 3 pkt 1 Federalnej ustawy konstytucyjnej z dnia 5 lutego 2014 r. – O Sądzie Najwyższym Federacji Rosyjskiej (www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_158641 [dostęp: 10.12.2017]).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

ności do 2 lat, karę pracy przymusowej do 2 lat, karę aresztu na okres do 4 miesięcy albo karę pozbawienia wolności na okres do 2 lat. Zgodnie z pkt 1 Wytycznych skutkiem zachowania sprawcy jest przeniesienie rzeczy lub prawa majątkowego przez jego właściciela albo inny podmiot uprawniony na inną osobę lub nieprzeszkodzenie przez wskazane podmioty przeniesieniu prawa na inną osobę. Jest to więc przestępstwo skutkowe, które jest dokonane z chwilą wejścia przez sprawcę albo inną osobę w posiadanie rzeczy w ten sposób, że mogą oni korzystać z niej i nią rozporządzać, względnie z chwilą uzyskania przez sprawcę możliwości przejęcia cudzej własności i rozporządzania nią jak osoba uprawniona (np. z chwilą wpisu własności nieruchomości do księgi wieczystej) – pkt 4 Wytycznych. Przez oszukańcze zachowanie należy rozumieć świadome podanie nieprawdziwych informacji lub nieujawnienie prawdziwych informacji, jak też inne działania, które mają na celu wprowadzenie w błąd pokrzywdzonego albo innej osoby (np. dostarczenie towaru o niższej, niż się umówiono, jakości). Informacje, o których mowa, mogą dotyczyć wszelkich okoliczności prawnych i faktycznych (np. wartości lub jakości rzeczy, osoby sprawcy, jego intencji) – pkt 2 Wytycznych. Nadużycie zaufania polega natomiast na motywowanym uzyskaniem korzyści majątkowej wykorzystaniu przez sprawcę zaufania, jakim darzy go właściciel rzeczy albo inna osoba uprawniona do rozporządzania prawem. Zaufanie to może wynikać z relacji służbowych, osobistych lub rodzinnych. Oszustwo przez nadużycie zaufania zachodzi również wtedy, gdy sprawca zaciąga zobowiązanie, którego nie ma zamiaru wykonać (np. osoba, która nie prowadzi działalności gospodarczej, bierze kredyt, którego nie zamierza spłacić) – pkt 3 Wytycznych. Brak zamiaru wykonania zobowiązania musi zachodzić zanim sprawca otrzyma na skutek swoich oszukańczych zabiegów cudzą rzecz lub prawo majątkowe – pkt 5 Wytycznych.

Zgodnie z art. 159 ust. 2 oszustwo popełnione przez grupę osób, które uprzednio weszły w porozumienie, a także oszustwo wywołujące znaczną szkodę u pokrzywdzonego, powinno pociągać karę grzywny do 300 tys. rubli albo do równowartości wynagrodzenia lub innych dochodów sprawcy za okres 2 lat, karę prac społecznych w wymiarze do 480 godzin, karę pracy poprawczej do 2 lat, karę pracy przymusowej do 5 lat, połączoną albo nie z ograniczeniem wolności na okres do roku, albo karę pozbawienia wolności do 5 lat, połączoną albo nie z ograniczeniem wolności na okres do roku. Przestępstwo uważa się za popełnione przez grupę osób, które uprzednio weszły w porozumienie, jeśli w jego wykonaniu wzięły udział osoby, które przed jego rozpoczęciem uzgodniły wspólne popełnienie tego przestępstwa (art. 35 ust. 2). Zgodnie z uwagą nr 2 do art. 158 uznanie szkody za znaczną – z wyjątkiem sytuacji, o której mowa w art. 159 ust. 5 – powinno nastąpić przy uwzględnieniu sytuacji finansowej pokrzywdzonego, jednak nie może być ona mniejsza niż 5 tys. rubli.

Zgodnie z art. 159 ust. 3 oszustwo popełnione przez osobę, która nadużywa w tym celu swojego stanowiska służbowego, a także oszustwo popełnione na

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

dużą skalę, powinno pociągać karę grzywny od 100 tys. do 500 tys. rubli albo do równowartości wynagrodzenia lub innych dochodów sprawcy za okres od 1 roku do 3 lat, karę pracy przymusowej do 5 lat, połączoną albo nie z ograniczeniem wolności na okres do 2 lat, albo karę pozbawienia wolności do 6 lat, połączoną albo nie z grzywną do 80 tys. rubli albo do równowartości wynagrodzenia lub innych dochodów sprawcy za okres 6 miesięcy oraz połączoną albo nie z ograniczeniem wolności na okres do 1,5 roku. Zgodnie z pkt 24 Wytycznych sprawcą tego przestępstwa (przez nadużycie stanowiska służbowego) może być funkcjonariusz publiczny, o którym mowa w uwadze nr 1 do art. 285, albo osoba zajmująca stanowisko kierownicze, o której mowa w uwadze nr 1 do art. 201 (np. prezes zarządu spółki).

Zgodnie z art. 159 ust. 4 oszustwo popełnione przez zorganizowaną grupę albo popełnione na szczególnie dużą skalę, a także oszustwo skutkujące pozbawieniem pokrzywdzonego prawa do mieszkania, powinno pociągać karę pozbawienia wolności do 10 lat, połączoną albo nie z grzywną do 1 mln rubli albo do równowartości wynagrodzenia lub innych dochodów sprawcy za okres 3 lat oraz połączoną albo nie z ograniczeniem wolności na okres do 2 lat. Przez zorganizowaną grupę rozumie się stałą grupę osób utworzoną w celu popełnienia jednego albo większej liczby przestępstw (art. 35 ust. 3).

Zgodnie z uwagą nr 4 do art. 158 przez dużą skalę, z wyjątkiem art. 159 ust. 6 i 7, art. 159.1, 159.3, 159.5 i 159.6, należy rozumieć wartość mienia przekraczającą 250 tys. rubli, natomiast przez szczególnie dużą skalę – wartość mienia przekraczającą 1 mln rubli.

Art. 159 ust. 5 stanowi, że oszustwo połączone z celowym niewykonywaniem zobowiązań umownych zaciągniętych w ramach działalności gospodarczej, jeśli wywołało znaczną szkodę, powinno pociągać karę grzywny do 300 tys. rubli albo do równowartości wynagrodzenia lub innych dochodów sprawcy za okres 2 lat, karę prac społecznych w wymiarze do 480 godzin, karę pracy poprawczej do 2 lat, karę pracy przymusowej do 5 lat, połączoną albo nie z ograniczeniem wolności na okres do roku, albo karę pozbawienia wolności do 5 lat, połączoną albo nie z ograniczeniem wolności na okres do roku[46]. Przepis ten ma zastosowanie do sytuacji, gdy stronami umowy są indywidualni przedsiębiorcy lub jednostki organizacyjne prowadzące działalność gospodarczą (uwaga nr 4 do art. 159). Zgodnie z uwagą nr 1 do art. 159 znaczną szkodą w rozumieniu ust. 5 jest uszczerbek majątkowy o wartości nie mniejszej niż 10 tys. rubli.

[46] W ust. 6 i 7 art. 159 opisano typy kwalifikowane przestępstwa, o którym mowa w ust. 5. Znamionami kwalifikującymi są popełnienie oszustwa na dużą skalę (kiedy wartość mienia przekracza 3 mln rubli – uwaga nr 2 do art. 159) i szczególnie dużą skalę (kiedy wartość mienia przekracza 12 mln rubli – uwaga nr 3 do art. 159).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

5. Białoruś

Klasyczna postać oszustwa została uregulowana w kodeksie karnym Białorusi z dnia 9 lipca 1999 r. w art. 209. W artykule tym opisano oszustwo w typie podstawowym oraz w typach kwalifikowanych.

Zgodnie z art. 209 ust. 1 zawładnięcie cudzą rzeczą albo uzyskanie prawa majątkowego w drodze oszukańczego zachowania lub nadużycia zaufania (oszustwo) powinno pociągać karę prac społecznych, karę grzywny, karę pracy poprawczej do 2 lat, karę aresztu, karę ograniczenia wolności do 3 lat albo karę pozbawienia wolności do 3 lat. Jest to przestępstwo skutkowe. Zgodnie z uwagą nr 6 do Rozdziału 24 k.k. Białorusi, jeżeli czyn ten popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 209 ust. 2 stanowi, że oszustwo popełnione powtórnie albo przez grupę osób, powinno pociągać karę grzywny, karę pracy poprawczej do 2 lat, karę aresztu, karę ograniczenia wolności do 4 lat albo karę pozbawienia wolności do 4 lat. Z uwagi nr 2 do Rozdziału 24 wynika, że przestępstwo oszustwa uznaje się za popełnione powtórnie, jeśli sprawca popełnił wcześniej takie przestępstwo albo przestępstwo kradzieży broni palnej, amunicji lub materiałów wybuchowych (art. 294), kradzieży materiałów promieniotwórczych (art. 323), kradzieży środków odurzających, substancji psychotropowych i ich prekursorów oraz analogów (art. 327), a także kradzieży silnie trujących substancji (art. 333)[47]. Przestępstwo uważa się za popełnione przez grupę osób, jeśli zostało ono wykonane wspólnie przez co najmniej dwie osoby (współsprawstwo, art. 17 ust. 1).

Oszustwo popełnione na dużą skalę powinno pociągać karę pozbawienia wolności od 2 do 7 lat, połączoną albo nie z konfiskatą mienia (art. 209 ust. 3).

Zgodnie z art. 209 ust. 4 oszustwo popełnione przez zorganizowaną grupę albo na szczególnie dużą skalę powinno pociągać karę pozbawienia wolności od 3 do 10 lat połączoną z konfiskatą mienia. Przez zorganizowaną grupę rozumie się stałą grupę dwóch lub więcej osób, utworzoną w celu prowadzenia działalności przestępczej (art. 18 ust. 1)[48].

Przez dużą skalę należy rozumieć wartość mienia nie mniejszą niż 250-krotność kwoty bazowej obowiązującej w czasie popełnienia przestępstwa, natomiast przez szczególnie dużą skalę – wartość mienia nie mniejszą niż 1000-krotność takiej kwoty bazowej (uwaga nr 3 do Rozdziału 24)[49].

---

[47] Zgodnie z art. 41 ust. 3 przestępstwo nie jest uważane za popełnione powtórnie, jeśli za poprzedni czyn sprawca został zwolniony od odpowiedzialności karnej albo nastąpiło zatarcie skazania.

[48] Osoby, które zorganizowały grupę lub nią kierują, odpowiadają za wszystkie przestępstwa popełnione przez grupę, jeśli przestępstwa te były objęte ich zamiarem. Pozostali członkowie grupy odpowiadają tylko za przestępstwa, w których popełnieniu brali udział (art. 18 ust. 2).

[49] Od 1 stycznia 2017 r. kwota bazowa na Białorusi wynosi 23 ruble. Zob. rozporządzenie

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

Należy nadmienić, że zgodnie z uwagą nr 4 do Rozdziału 24 nie ponosi (z wyjątkami tam wskazanymi) odpowiedzialności karnej ten, kto bezprawnie uzyskuje cudze mienie (m.in. na skutek oszustwa), jeśli wartość tego mienia nie przekracza 10-krotności kwoty bazowej obowiązującej w czasie popełnienia czynu (w przypadku, gdy pokrzywdzonym jest osoba prawna) albo nie przekracza 2-krotności takiej kwoty bazowej (w przypadku, gdy pokrzywdzonym jest osoba fizyczna).

6. Ukraina

Klasyczna postać oszustwa została uregulowana w kodeksie karnym Ukrainy z dnia 15 kwietnia 2001 r. w art. 190. W artykule tym opisano oszustwo w typie podstawowym oraz w typach kwalifikowanych.

Art. 190 ust. 1 stanowi, że zawładnięcie cudzą rzeczą albo uzyskanie prawa majątkowego na skutek podstępu lub nadużycia zaufania (oszustwo) powinno pociągać grzywnę do 50-krotności kwoty wolnej od podatku[50], karę prac społecznych do 240 godzin, karę pracy poprawczej do 2 lat albo karę ograniczenia wolności do 3 lat. Jest to, jak widać, przestępstwo skutkowe.

Zgodnie z art. 190 ust. 2 oszustwo popełnione powtórnie albo przez grupę osób, które uprzednio weszły w porozumienie, względnie oszustwo powodujące znaczne szkody u pokrzywdzonego, powinno pociągać grzywnę od 50- do 100-krotności kwoty wolnej od podatku, karę prac poprawczych od roku do 2 lat, karę ograniczenia wolności do 5 lat albo karę pozbawienia wolności do 3 lat. Z uwagi nr 1 do art. 185 wynika, że przestępstwo oszustwa uznaje się za popełnione powtórnie, jeśli sprawca popełnił wcześniej takie przestępstwo albo przestępstwo rozboju (art. 187) lub przestępstwo uzyskania broni palnej, amunicji, materiałów wybuchowych albo materiałów promieniotwórczych w wyniku kradzieży, przywłaszczenia, wymuszenia rozbójniczego, względnie oszustwa lub nadużycia stanowiska (art. 262)[51]. Przestępstwo uważa się za popełnione przez grupę osób, które uprzednio weszły w porozumienie, jeśli zostało ono popełnione wspólnie przez dwie lub więcej osób, które uzgodniły taki sposób jego popełnienia przed rozpoczęciem akcji przestępczej (art. 28 ust. 2). Zgodnie z uwagą nr 2 do art. 185 uznanie szkody za znaczną powinno nastąpić przy uwzględnieniu sytuacji finansowej pokrzywdzonego, jeśli wartość wyrządzonej szkody wynosi od 100- do 250-krotności kwoty wolnej od podatku[52].

---

nr 974 Rady Ministrów Republiki Białorusi z dnia 28 listopada 2016 r., www.government.by/upload/docs/file0f002d600be9c066.PDF [dostęp: 10.12.2017].

[50] Zgodnie z ust. 5 Działu 1 Rozdziału XX Kodeksu Podatkowego Ukrainy z dnia 2 grudnia 2010 r. na potrzeby wymiaru grzywny wysokość kwoty wolnej od podatku została określona na 17 hrywien (zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 [dostęp: 10.12.2017]).

[51] Zgodnie z art. 32 ust. 4 przestępstwo nie jest uważane za popełnione powtórnie, jeśli za poprzedni czyn sprawca został zwolniony od odpowiedzialności karnej albo nastąpiło zatarcie skazania.

[52] Na potrzeby kwalifikacji przestępstw kwota wolna od podatku obliczana jest w inny sposób

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

Zgodnie z art. 190 ust. 3 oszustwo popełnione na dużą skalę albo przez nielegalne operacje z wykorzystaniem technologii komputerowej powinno pociągać karę pozbawienia wolności od 3 do 8 lat. Przez dużą skalę należy rozumieć wartość mienia przekraczającą 250-krotność kwoty wolnej od podatku obowiązującej w czasie popełnienia czynu (uwaga nr 3 do art. 185).

Art. 190 ust. 4 stanowi natomiast, że oszustwo popełnione na szczególnie dużą skalę albo przez grupę zorganizowaną powinno pociągać karę pozbawienia wolności od 5 do 12 lat połączoną z konfiskatą mienia. Przez szczególnie dużą skalę należy rozumieć wartość mienia przekraczającą 600-krotność kwoty wolnej od podatku obowiązującej w czasie popełnienia czynu (uwaga nr 4 do art. 185). Uważa się, że przestępstwo zostało popełnione przez zorganizowaną grupę, jeśli w jego przygotowaniu lub wykonaniu uczestniczyły co najmniej trzy osoby, które wcześniej zawiązały stabilny związek w celu popełnienia tego albo innego przestępstwa (innych przestępstw) i opracowały wspólny plan, znany wszystkim członkom, zgodnie z którym każdy z nich ma przypisaną określoną rolę (art. 28 ust. 3).

7. Estonia

Klasyczna postać oszustwa została uregulowana w kodeksie karnym Estonii z dnia 6 czerwca 2001 r. w § 209. W paragrafie tym opisano oszustwo w typie podstawowym oraz w typach kwalifikowanych.

Zgodnie z § 209 ust. 1 kto w celu uzyskania istotnej korzyści majątkowej wyrządza innej osobie szkodę majątkową przez świadome wywołanie błędnego wyobrażenia co do okoliczności faktycznych, podlega karze pieniężnej albo karze pozbawienia wolności do lat 3. Jest to więc przestępstwo skutkowe.

Zgodnie z § 209 ust. 2 oszustwo popełnione: 1) przez osobę, która dopuściła się wcześniej przestępstwa kradzieży, rozboju, sprzeniewierzenia, paserstwa, umyślnego uszkodzenia albo zniszczenia cudzej rzeczy, oszustwa lub wymuszenia rozbójniczego, 2) przez osobę pełniącą funkcję publiczną[53], 3) na dużą skalę, 4) przez grupę osób[54] lub 5) przez wprowadzenie w błąd nieokreślonej grupy

niż przy grzywnie (zob. ust. 5 Działu 1 Rozdziału XX Kodeksu Podatkowego Ukrainy). W 2017 r. wynosi ona 800 hrywien. Zob. https://ck.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/282603.html [dostęp: 10.12.2017].

[53] Zgodnie z § 288 ust. 1 przez osobę pełniącą funkcję publiczną należy rozumieć osobę fizyczną, która zajmuje stanowisko, na którym wykonuje zadania o charakterze publicznym, niezależnie od tego, czy wykonuje te zadania w sposób stały czy czasowy, odpłatnie czy nieodpłatnie oraz niezależnie od tego, na jakiej podstawie prawnej wykonuje te zadania (akt mianowania, wyboru, powołanie, umowa).

[54] Zgodnie z § 58 pkt 10 popełnienie przestępstwa przez grupę osób jest okolicznością obciążającą przy wymiarze kary, jednak § 59 stanowi, że okoliczności łagodzące i obciążające nie mają wpływu na wymiar kary w przypadku przestępstw, do których znamion te okoliczności należą.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

osób[55] – powinno pociągać karę pozbawienia wolności od roku do lat 5. Przestępstwo uważa się za popełnione na dużą skalę, jeśli wartość mienia będącego przedmiotem czynu przekracza 40 tys. euro (§ 12^1 pkt 2).

Kodeks karny Estonii przewiduje również odpowiedzialność jednostek organizacyjnych. Zgodnie z § 14 ust. 1 jednostka organizacyjna ponosi odpowiedzialność za przestępstwa popełnione w jej interesie przez jej organ, członka organu, osobę pełniącą stanowisko kierownicze lub przedstawiciela[56]. § 209 ust. 3 stanowi, że jeżeli jednostka organizacyjna odpowiada za oszustwo, można orzec wobec niej karę pieniężną[57].

W przypadku przestępstw, o których mowa w § 209 ust. 2 pkt 2 i 3, sąd orzeka rozszerzoną konfiskatę mienia przewidzianą w § 83^2 kodeksu (§ 209 ust. 4).

8. Łotwa

Klasyczna postać oszustwa została uregulowana w kodeksie karnym Łotwy z dnia 17 czerwca 1998 r. w art. 177. W artykule tym opisano oszustwo w typie podstawowym oraz w typach kwalifikowanych.

Zgodnie z art. 177 ust. 1 kto uzyskuje cudzą własność lub inne prawo majątkowe przez nadużycie zaufania lub na skutek podstępu (oszustwo), podlega karze pozbawienia wolności do lat 3, karze krótkoterminowego pozbawienia wolności, karze prac społecznych albo grzywnie. Jest to przestępstwo skutkowe.

Oszustwo popełnione przez grupę osób, które uprzednio weszły w porozumienie, powinno pociągać karę pozbawienia wolności do lat 5, karę krótkoterminowego pozbawienia wolności, karę prac społecznych albo grzywnę, połączoną albo nie z konfiskatą mienia (art. 177 ust. 2).

Art. 177 ust. 3 stanowi, że oszustwo popełnione na dużą skalę lub przez zorganizowaną grupę, a także połączone z uzyskaniem środków odurzających lub substancji psychotropowych, substancji trujących lub promieniotwórczych, względnie materiałów wybuchowych, broni palnej lub amunicji, powinno pociągać karę pozbawienia wolności od 2 do 10 lat, połączoną albo nie z konfiskatą mienia oraz dozorem policji na okres do 3 lat. Przestępstwo uważa się za popełnione na dużą

[55] Chodzi tu przykładowo o umieszczenie oszukańczego ogłoszenia na portalu aukcyjnym lub w mediach społecznościowych.

[56] Zgodnie z § 14 ust. 2 odpowiedzialność jednostki organizacyjnej nie wyłącza odpowiedzialności sprawcy przestępstwa.

[57] Zgodnie z § 44 ust. 8 kara ta może być wymierzona w wysokości od 4 tys. do 16 mln euro. Sąd może orzec karę pieniężną, której wysokość będzie stanowiła określony ułamek obrotów jednostki organizacyjnej uzyskanych w roku obrotowym bezpośrednio poprzedzającym rok, w którym wszczęto postępowanie karne przeciwko sprawcy, a jeśli jednostka taka działała krócej niż rok – obrotów uzyskanych w roku, w którym wszczęto postępowanie karne. W takim wypadku górna granica kary nie może być wyższa niż 16 mln euro (§ 44 ust. 9).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

skalę, jeśli wartość mienia będącego przedmiotem czynu jest nie mniejsza niż 50-krotność minimalnego miesięcznego wynagrodzenia obowiązującego w czasie orzekania. Wartość mienia powinna być obliczana według cen rynkowych obowiązujących w czasie popełnienia czynu[58]. Przez zorganizowaną grupę należy rozumieć grupę utworzoną przez więcej niż dwie osoby w celu wspólnego popełnienia jednego albo większej liczby przestępstw, w której każdy z członków wykonuje obowiązki nałożone na niego na podstawie wspólnego porozumienia (art. 21 ust. 1).

Z art. 180 ust. 1 wynika, że w wypadku mniejszej wagi sprawca oszustwa (z wyjątkiem przestępstwa, o którym mowa w art. 177 ust. 3) podlega karze pozbawienia wolności do roku, karze krótkoterminowego pozbawienia wolności, karze prac społecznych albo grzywnie.

9. Litwa

Klasyczna postać oszustwa została uregulowana w kodeksie karnym Litwy z dnia 26 września 2000 r. w art. 182. W artykule tym opisano oszustwo w typie podstawowym oraz w typach zmodyfikowanych.

Zgodnie z art. 182 ust. 1 kto w wyniku oszustwa uzyskuje cudzą własność lub inne prawo majątkowe dla siebie lub innej osoby, unika wykonania zobowiązania związanego z mieniem albo powoduje wygaśnięcie takiego zobowiązania, podlega karze prac społecznych, grzywnie, karze ograniczenia wolności, karze aresztu albo karze pozbawienia wolności do lat 3. Jest to więc przestępstwo skutkowe.

Art. 182 ust. 2 stanowi natomiast, że kto w wyniku oszustwa uzyskuje cudzą własność lub inne prawo majątkowe o wysokiej wartości dla siebie lub innej osoby, względnie uzyskuje przedmioty o poważnym znaczeniu naukowym, historycznym lub kulturowym albo unika wykonania zobowiązania związanego z mieniem o wysokiej wartości lub powoduje wygaśnięcie takiego zobowiązania, albo też dopuszcza się oszustwa, działając w zorganizowanej grupie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 8. Zgodnie z art. 190 ust. 1 przez wysoką wartość mienia należy rozumieć wartość, która przekracza 250-krotność kwoty stanowiącej minimum egzystencji (MGL)[59]. Przez zorganizowaną grupę należy rozumieć grupę utworzoną przez dwie lub więcej osób w celu popełnienia kilku przestępstw

[58] Zob. art. 20 ustawy z dnia 15 października 1998 r. – W sprawie procedur dotyczących wejścia w życie i stosowania prawa karnego, www.likumi.lv/doc.php?id=50539 [dostęp: 10.12.2017]. W 2017 r. minimalne miesięczne wynagrodzenie na Łotwie wynosi 380 euro (www.lm.gov.lv/text/2014 [dostęp: 10.12.2017]).

[59] Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów Republiki Litewskiej z dnia 10 września 2014 r. kwota bazowa świadczeń socjalnych (która zastąpiła MGL) wynosi od 1 stycznia 2015 r. 38 euro (www.e-tar.lt/portal/en/legalAct/f7bdfb303cce11e498a79e861091cd92 [dostęp: 10.12.2017]).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

albo jednego poważnego lub bardzo poważnego przestępstwa[60], w której występuje podział ról i zadań pomiędzy jej członkami (art. 25 ust. 3).

Zgodnie z art. 182 ust. 3 kto w wyniku oszustwa uzyskuje cudzą własność lub inne prawo majątkowe o niskiej wartości dla siebie lub innej osoby, unika wykonania zobowiązania związanego z mieniem o niskiej wartości albo powoduje wygaśnięcie takiego zobowiązania, podlega karze prac społecznych, grzywnie, karze ograniczenia wolności albo karze aresztu. Przez niską wartość mienia należy rozumieć wartość, która przekracza 3-krotność MGL, ale nie przekracza 5-krotności MGL (art. 190 ust. 1).

Przestępstwa, o których mowa w ust. 1 i 3 omawianego artykułu, ścigane są tylko na wniosek pokrzywdzonego lub jego przedstawiciela ustawowego albo na żądanie prokuratora (art. 182 ust. 4).

Za czyny zabronione opisane w ust. 1 i 2 omawianego artykułu można pociągnąć do odpowiedzialności również jednostkę organizacyjną (art. 182 ust. 5)[61].

10. Słowacja

W interesujący sposób przestępstwo oszustwa zostało usankcjonowane w kodeksie karnym Słowacji z 2005 r.[62] Unormowanie to cechuje się dość daleko posuniętą kazuistyką. Art. 221 § 1 stanowi, że kto, wprowadzając w błąd inną osobę albo wykorzystując pozostawanie w błędzie innej osoby, wzbogaca siebie lub inną osobę, powodując szkodę w majątku tej osoby, jeśli wyrządzona szkoda jest mała, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2. Zgodnie z art. 125 małą szkodą jest szkoda przekraczająca 266 euro.

§ 2 art. 221 wprowadza typ kwalifikowany, stanowiąc, że jeśli oszustwo wyrządziło większą szkodę, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 5. Za większą szkodę, zgodnie z art. 125, uważa się szkodę przynajmniej 10 razy wyższą od 266 euro.

---

[60] Pojęcia poważnego przestępstwa i bardzo poważnego przestępstwa zostały zdefiniowane w art. 11 (odpowiednio: ust. 5 i 6).

[61] Zgodnie z art. 20 ust. 2 jednostka organizacyjna może być pociągnięta do odpowiedzialności za czyn zabroniony popełniony przez osobę fizyczną, jeśli czyn ten został popełniony na korzyść lub w interesie tej jednostki przez osobę fizyczną, która działała w swoim imieniu albo w imieniu jednostki organizacyjnej i która zajmowała stanowisko kierownicze oraz miała prawo do: 1) reprezentowania jednostki organizacyjnej, 2) podejmowania decyzji w jej imieniu lub 3) kontrolowania jej działalności. Jednostka organizacyjna może również ponieść odpowiedzialność za czyn popełniony przez jej pracownika lub upoważnionego przedstawiciela, jeśli do czynu doszło na skutek niewystarczającego nadzoru lub kontroli sprawowanej przez osobę, o której mowa w ust. 2 (art. 20 ust. 3). Z art. 20 ust. 5 wynika, że odpowiedzialność jednostki organizacyjnej jest niezależna od odpowiedzialności osoby, która dopuściła się czynu zabronionego.

[62] Zákon č. 300/2005 Z. z. (Trestný zákon).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

Kolejny typ kwalifikowany oszustwa, zagrożony karą pozbawienia wolności od 3 do 10 lat, został określony w § 3 art. 221. Znamionami kwalifikującymi w tym przypadku są: istotna szkoda wynikająca z popełnionego przestępstwa (zgodnie z art. 125 istotna szkoda to wartość, która wynosi co najmniej 100-krotność 266 euro), popełnienie przestępstwa ze szczególnej motywacji, popełnienie przestępstwa w szczególny sposób, a także popełnienie przestępstwa na szkodę osoby chronionej.

To, czym jest szczególna motywacja, ustawodawca słowacki opisał w art. 140. Wydaje się, że w zakresie omawianego czynu ewentualne zastosowanie mogą mieć takie okoliczności, jak: popełnienie przestępstwa na zlecenie, popełnienie przestępstwa z zemsty, popełnienie przestępstwa z zamiarem zatajenia lub ułatwienia popełnienia innego przestępstwa, popełnienie przestępstwa w zamiarze popełnienia czynu o charakterze terrorystycznym.

Znamię w postaci popełnienia przestępstwa w szczególny sposób określono w art. 138 słowackiego kodeksu karnego. W zakresie omawianego czynu znaczenie mogą mieć takie okoliczności, jak: popełnienie przestępstwa na szkodę kilku osób, popełnienie przestępstwa z wykorzystaniem bezradności, niedoświadczenia, zależności albo podporządkowania innej osoby, popełnienie przestępstwa z przekroczeniem nałożonych prawem obowiązków związanych z wykonywanym zawodem, pełnioną funkcją lub zajmowanym stanowiskiem. Warto dodatkowo odnotować, że w przepisie tym przyjęto także rozwiązanie, w myśl którego zachowanie się w szczególny sposób to również czynność podjęta z zastosowaniem oszustwa (litera f wskazanego przepisu). Wydaje się, że w zakresie omawianego czynu ta okoliczność kwalifikująca nie może być brana pod uwagę, gdyż stanowi ona istotę przestępstwa stypizowanego w art. 221 słowackiego kodeksu karnego[63].

Zakres pojęcia „osoba chroniona" został wskazany w art. 139 słowackiego kodeksu karnego i jest on dość obszerny[64]. Należy jednak podkreślić, że zgodnie z ust. 2 art. 139 przepisu tego nie stosuje się, jeśli przestępstwo nie zostało popełnione w związku ze stanem, stanowiskiem lub wiekiem osoby chronionej.

Ostatni typ kwalifikowany oszustwa został określony w art. 221 § 4. Okolicznościami kwalifikującymi w tym wypadku są: spowodowanie przestępstwem szkody na wielką skalę (szkoda na wielką skalę to zgodnie z art. 125 słowackiego kodeksu karnego kwota 500 razy większa od 266 euro), popełnienie oszu-

[63] Zgodnie z art. 122 § 6 słowackiego k.k. przestępstwo jest popełnione przez oszustwo, gdy sprawca wykorzystuje wywołany wcześniej u innej osoby błąd lub gdy stosuje podstęp.

[64] Zgodnie z tym przepisem osobą chronioną jest: a) dziecko, b) kobieta w ciąży, c) bliska osoba, d) osoba będąca na utrzymaniu, e) osoba w podeszłym wieku, f) osoba chora, g) osoba korzystająca z ochrony na mocy przepisów prawa międzynarodowego, h) funkcjonariusz publiczny lub osoba pełniąca jego obowiązki wynikające z ustawy, i) świadek, biegły lub tłumacz, j) pracownik służby zdrowia przy wykonywaniu zadań w zakresie ochrony życia lub zdrowia.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

stwa w ramach działania niebezpiecznej grupy (zgodnie z art. 141 niebezpiecznymi grupami są zorganizowane grupy przestępcze oraz grupy o charakterze terrorystycznym), a także popełnienie przestępstwa w sytuacji kryzysowej, za którą zgodnie z art. 134 ust. 1 uważa się stan wyjątkowy, stan klęski żywiołowej, stan wojenny i stan wojny. Zwraca uwagę represyjność tego rozwiązania, gdyż ustawodawca za ten typ oszustwa przewidział karę pozbawienia wolności od 10 do 15 lat.

Warto dodatkowo zaznaczyć, że oszustwo w prawie karnym Słowacji może stanowić również wykroczenie[65]. § 50 ust. 1 słowackiego kodeksu wykroczeń z 1990 r.[66] stanowi, że wykroczenia dopuszcza się ten, kto umyślnie powoduje szkodę w majątku innej osoby kradzieżą, sprzeniewierzeniem, oszustwem, zniszczeniem albo uszkodzeniem rzeczy bądź dopuści się usiłowania takiego czynu. Zgodnie z ust. 2 na sprawcę wyżej określonego zachowania można nałożyć grzywnę do 331 euro.

Mając na względzie powyższe, należy odnotować, że oszustwo w prawie karnym słowackim jest czynem przepołowionym w oparciu o wysokość wyrządzonej szkody, której granica została określona na kwotę przekraczającą 266 euro[67].

11. Czechy

W podobny, dość kazuistyczny, sposób przestępstwo oszustwa zostało unormowane w czeskim kodeksie karnym z 2009 r.[68] Art. 209 ust. 1 stanowi, że ten, kto wzbogaca siebie lub inną osobę poprzez wprowadzenie w błąd innej osoby, wyzyskanie błędu albo przez zatajenie rzeczywistości i przez to powoduje szkodę w majątku innej osoby, jeśli szkoda ta nie jest nieznaczna, podlega karze pozbawienia wolności do 2 lat, zakazowi aktywności[69] albo przepadkowi rzeczy[70]. Zgodnie z art. 138 szkoda nie jest nieznaczna, jeśli wynosi co najmniej 5 tys. koron czeskich.

---

[65] Szerzej na temat pojęcia przestępstwa oraz wykroczenia, a także o wzajemnej relacji obu terminów w prawie karnym Słowacji zob. W. Radecki, *Kategoryzacje czynów zabronionych pod groźbą kary w prawie polskim, czeskim i słowackim. Część II*, „Ius Novum" 2012, nr 3, s. 7–37.

[66] Zákon č. 372/1990 Zb. (Zákon Slovenskej národnej rady o priestupkoch).

[67] Zob. art. 221 § 1 k.k. Słowacji w zw. z art. 125 k.k. Słowacji.

[68] Zákon č. 40/2009 Sb. (Zákon trestní zákoník).

[69] Kwestię zakazu aktywności normuje art. 73 czeskiego k.k. Zgodnie z tym przepisem środek ten nakłada się na sprawcę na okres od roku do lat 10, jeśli przestępstwo zostało popełnione w związku z aktywnością sprawcy (np. zawodową czy gospodarczą). Zakaz aktywności jako samodzielna kara może być nałożony, jeśli ustawa tak stanowi i jeśli natura oraz waga popełnionego czynu, a także warunki osobiste sprawcy nie przemawiają za stosowaniem innej kary. Środek ten obejmuje zakaz wykonywania konkretnego zajęcia, zawodu, funkcji albo takiej aktywności, która wymaga specjalnego zezwolenia albo działalności, która jest regulowana innym aktem prawnym.

[70] Zgodnie z art. 72 czeskiego k.k. przepadek jako samodzielna kara może być nałożony, jeśli ustawa tak stanowi i jeśli natura oraz waga popełnionego czynu, a także warunki osobiste sprawcy nie przemawiają za stosowaniem innej kary.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

Ust. 2 art. 209 wprowadza typ kwalifikowany dotyczący recydywistów. W myśl tego przepisu, jeśli sprawca czynu określonego w ust. 1 był już uznany za winnego lub karany za takie przestępstwo w ostatnich 3 latach, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 3.

W ust. 3 zawarto kolejny typ kwalifikowany. Zgodnie z tym rozwiązaniem, jeśli sprawca spowodował większą szkodę, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 5 albo karze grzywny. Zgodnie z unormowaniem art. 138 większa szkoda to wartość wynosząca co najmniej 50 tys. koron czeskich.

Następnym typem kwalifikowanym oszustwa jest art. 209 ust. 4 czeskiego kodeksu karnego. Ustawodawca umieścił w nim takie okoliczności wpływające na wyższą karalność, jak: popełnienie przestępstwa w ramach działalności zorganizowanej grupy przestępczej, popełnienie oszustwa przez osobę mającą szczególny obowiązek ochrony interesów pokrzywdzonego, popełnienie przestępstwa w stanie wyjątkowym, stanie wojennym, stanie klęski żywiołowej albo w trakcie innego zdarzenia poważnie zagrażającego życiu lub zdrowiu ludzi, publicznemu porządkowi lub własności publicznej, spowodowanie oszustwem istotnej szkody. Zgodnie z art. 138 istotną szkodą jest szkoda wynosząca co najmniej 500 tys. koron czeskich. Za wskazany typ kwalifikowany przewiduje się karę pozbawienia wolności w wymiarze od 2 do 8 lat.

Ostatni typ kwalifikowany oszustwa został stypizowany w art. 209 ust. 5. Okolicznościami obostrzającymi w tym wypadku są: spowodowanie czynem wielkiej szkody, a więc zgodnie z art. 138 szkody, która wynosi co najmniej 5 mln koron czeskich, oraz popełnienie przestępstwa oszustwa w celu ułatwienia lub umożliwienia popełnienia przestępstwa związanego z działalnością terrorystyczną.

Znamienne jest to, że czeski ustawodawca przewiduje także karalność przygotowania w przypadku przestępstwa oszustwa (art. 209 ust. 6).

Podobnie jak w prawie karnym Słowacji, i w Czechach oszustwo może stanowić wykroczenie. Zgodnie z art. 50 ust. 1 lit. c czeskiego kodeksu wykroczeń[71] wykroczenia dopuszcza się sprawca, który oszustwem umyślnie w cudzym majątku powoduje szkodę. Zgodnie z ust. 3 usiłowanie jest karalne. Za czyn ten ustawodawca przewidział sankcję do 20 tys. koron czeskich, a także możliwość zastosowania zakazu pobytu[72]. Zgodnie z ust. 5, jeśli wykroczenie zostało popełnione wielokrotnie[73] po uprawomocnieniu się wyroku o wykroczenie określone w tym paragrafie, można wymierzyć grzywnę do 30 tys. koron czeskich.

[71] Zákon č. 200/1990 Sb. (Zákon České národní rady o přestupcích).

[72] Treść i przesłanki stosowania zakazu pobytu zostały określone w art. 15a czeskiego kodeksu wykroczeń.

[73] Zgodnie z art. 91a czeskiego kodeksu wykroczeń wykroczenie jest popełnione wielokrotnie, jeśli od czasu uprawomocnienia się wyroku o takie samo wykroczenie, za które sprawca był uznany winnym, do jego ponownego popełnienia nie upłynęło 12 miesięcy.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

W czeskim prawie karnym, podobnie jak w słowackim, oszustwo jest więc czynem przepołowionym w oparciu o wysokość wyrządzonej szkody, której granica została określona na kwotę 5 tys. koron czeskich[74].

12. Szwajcaria

Kodeks karny Szwajcarii z 1937 r.[75] w zdecydowanie mniej kazuistyczny sposób określa znamiona oszustwa. Art. 146 ust. 1 stanowi, że kto, dla uzyskania dla siebie lub innej osoby bezprawnej korzyści majątkowej, umyślnie wywołuje błędne przekonanie u innej osoby poprzez przedstawienie fałszywego obrazu rzeczywistości albo zatajanie prawdy lub umyślnie utwierdza inną osobę w błędnym przekonaniu i przez to doprowadza tę osobę do niekorzystnego rozporządzenia mieniem, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5 albo karze grzywny. Typ kwalifikowany określono w ust. 2 art. 146, według którego jeśli sprawca działa zawodowo, podlega karze pozbawienia wolności do lat 10 albo karze grzywny nie niższej niż 90 stawek dziennych. Zgodnie z ust. 3, jeśli oszustwo zostało popełnione na szkodę krewnego lub członka rodziny, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

13. Niemcy

Niemiecki kodeks karny reguluje odpowiedzialność za przestępstwo oszustwa w § 263. Zgodnie z ust. 1 tego paragrafu kto, z zamiarem uzyskania dla siebie lub innej osoby bezprawnej korzyści majątkowej, wyrządza szkodę w majątku innej osoby, wprowadzając w błąd lub utrzymując ją w błędzie przez tworzenie fałszywego obrazu rzeczywistości lub fałszowanie albo zatajanie prawdy, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5 albo karze grzywny. Zgodnie z ust. 2 usiłowanie jest karalne.

Typ kwalifikowany oszustwa został określony w § 263 ust. 3 k.k. Zgodnie z tym przepisem w szczególnie poważnych przypadkach sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 10 lat. Szczególnie poważny przypadek zachodzi, jeśli sprawca:

a) działa zawodowo albo jako członek grupy przestępczej, której celem jest popełnianie fałszerstw lub oszustw,
b) powoduje szkodę wielkiej wartości albo działa z zamiarem spowodowania szkody na rzecz wielu osób poprzez kontynuowanie popełniania przestępstwa oszustwa,
c) doprowadza inną osobę do niedostatku,

[74] Zob. art. 209 ust. 1 czeskiego k.k. w zw. z art. 138 czeskiego k.k.
[75] *Schweizerisches Strafgesetzbuch*.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

d) będąc osobą piastującą urząd, w tym europejskim przedstawicielem władzy, nadużywa swojej władzy albo pozycji,
e) pozoruje wystąpienie zdarzenia objętego ubezpieczeniem po tym, jak on lub inna osoba w tym celu podpaliła obiekt wielkiej wartości albo zniszczyła go w całości albo w części poprzez podłożenie ognia albo spowodowała zatonięcie, względnie osadzenie na mieliźnie statku.

Warto w tym miejscu odnieść się do sformułowania „szkoda wielkiej wartości". Otóż ustawodawca nie definiuje tego terminu. W jednym z wyroków Sąd Krajowy w Augsburgu stwierdził, że dla realizacji tego znamienia konieczne jest zaistnienie szkody w wysokości co najmniej 50 tys. euro. W orzeczeniu podniesiono także, że ustalenia w tym zakresie powinny opierać się na kryteriach obiektywnych[76].

Jeśli zaś chodzi o zamiar spowodowania szkody na rzecz wielu osób, to w jednym z orzeczeń Wyższy Sąd Krajowy w Jenie stwierdził, że o realizacji tego znamienia można mówić zawsze, gdy sprawca chce osiągnąć szeroki wpływ, objąć zachowaniem nieokreśloną liczbę osób (np. działając w Internecie)[77].

W przypadku przestępstwa oszustwa stosuje się odpowiednio przepisy § 243 ust. 2[78], § 247[79] oraz § 248a[80] niemieckiego k.k.

Typ mega kwalifikowany oszustwa został określony w § 263 ust. 5 k.k. Zgodnie z tym przepisem ten, kto popełnia oszustwo zawodowo jako członek grupy przestępczej, której celem jest popełnianie przestępstw określonych w § 263–264 oraz 267–269[81], podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10, a w sprawach mniej poważnych – karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 263 ust. 6 k.k. przewiduje możliwość stosowania względem sprawcy oszustwa nakazu nadzoru określonego w § 68 ust. 1 niemieckiego k.k. Ponadto, zgodnie z § 263 ust. 7 zd. 1 k.k., w stosunku do sprawców oszustw, którzy działają w ramach zorganizowanych grup przestępczych, których celem jest popełnianie przestępstw określonych w § 263–264 oraz 267–269, stosuje się rozwiązania

[76] Wyrok Sądu Krajowego w Augsburgu z dnia 7 października 2003 r., BGH 1 StR 274/03. Tak też: decyzja Sądu Krajowego w Wiesbaden z dnia 17 listopada 2006 r., BGH 2 StR 388/06.

[77] Wyrok Wyższego Sądu Krajowego w Jenie z dnia 3 maja 2002 r., Az. 1 Ss 80/02.

[78] Zgodnie z tym przepisem szczególnie poważny przypadek określony jako typ kwalifikowany oszustwa (§ 263 ust. 3 k.k.) nie zachodzi, jeśli wyrządzona szkoda jest niskiej wartości.

[79] Odpowiednie stosowanie tego przepisu powoduje, że jeśli oszustwo zostało popełnione na szkodę krewnego, nadzorcy lub opiekuna sprawcy albo jeśli pokrzywdzony zamieszkuje wspólnie ze sprawcą, to ściganie następuje na wniosek.

[80] Odpowiednie stosowanie tego przepisu sprawia, że przy oszustwie skutkującym powstaniem szkody niskiej wartości ściganie następuje wyłącznie na wniosek, chyba że wymaga tego interes publiczny.

[81] Chodzi o następujące przestępstwa: oszustwo, oszustwo komputerowe, oszustwo w zakresie uzyskiwania dotacji, fałszerstwo dokumentów, fałszowanie dokumentów technicznych, fałszowanie danych prawnie istotnych.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

określone w § 43a[82] oraz § 73d k.k.[83] § 73d k.k. stosuje się także wobec sprawców popełniających oszustwa zawodowo (§ 263 ust. 7 zd. 2 niemieckiego k.k.).

14. Rumunia

Ciekawe rozwiązanie w zakresie penalizacji oszustwa przewiduje kodeks karny Rumunii z 2009 r. Zgodnie z art. 244 ust. 1 przedstawianie fałszu jako prawdy albo prawdy jako fałszu w celu uzyskania korzyści materialnej, jeśli spowodowało to szkodę majątkową, jest zagrożone karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 6 miesięcy i nie dłuższy niż 3 lata. Ust. 2 tego przepisu wprowadza rozwiązanie, w myśl którego mylne przedstawianie rzeczywistości, popełnione przez używanie fałszywych nazw, zdolności albo innych oszukańczych sposobów, jest zagrożone karą pozbawienia wolności od roku do lat 5. Jeśli oszukańczy sposób sam w sobie jest przestępstwem, stosuje się zasady dotyczące wielości przestępstw. Warto dodatkowo zwrócić uwagę na rozwiązanie przyjęte w art. 244 ust. 3, który stanowi, że zawarcie ugody znosi odpowiedzialność karną[84].

15. Kosowo

Kodeks karny Kosowa z 2012 r. normuje przestępstwo oszustwa w art. 335. Zgodnie z ust. 1 tego przepisu ten, kto, przedstawiając fałszywy obraz rzeczywistości albo zatajając rzeczywistość z zamiarem osiągnięcia korzyści majątkowej dla siebie lub innej osoby albo z zamiarem wyrządzenia szkody materialnej innej osobie, oszukuje albo utrwala w błędnym przekonaniu inną osobę i przez to doprowadza tę osobę do dokonania albo zaniechania czynu, przez co wyrządza szkodę w mieniu tej lub innej osoby, podlega karze grzywny i karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 3.

Warto zwrócić uwagę na to, że w przepisie tym ustawodawca wyodrębnia dwa różne cele, do których ma zmierzać zachowanie sprawcy. Pierwszym z nich, podobnie jak w zdecydowanej większości innych przeanalizowanych systemów prawnych, jest dążenie do osiągnięcia korzyści majątkowej. Drugi zaś możliwy cel działania sprawcy to chęć wyrządzenia szkody innej osobie. Należy odnotować, że nie muszą być one realizowane łącznie, wystarczy dążenie do jednego z nich. Tego rodzaju wyodrębnienie jest specyficznym zabiegiem w zakresie typizacji oszustwa, choć występuje ono również w kodeksie karnym Serbii i Sło-

[82] Przepis ten określa warunki nakładania na sprawcę kary majątkowej obok kary dożywotniego pozbawienia wolności albo kary pozbawienia wolności przekraczającej 2 lata.

[83] Przepis ten określa możliwość stosowania rozszerzonego przepadku przedmiotów.

[84] Przesłanki postępowania ugodowego określone są w art. 159 rumuńskiego k.k. Warto odnotować, że w myśl ust. 2 pojednanie usuwa także roszczenia cywilne.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

wenii, o czym będzie mowa w dalszej części opracowania, a także – jak opisano wcześniej – we *Fraud Act* obowiązującym w Anglii, Walii i Irlandii Północnej.

Drugą kwestią wymagającą odnotowania jest fakt, że ustawodawca za przestępstwo oszustwa przewidział sankcję kumulatywną, tj. karę pozbawienia wolności i karę grzywny do łącznego wymiaru. Karę grzywny, zgodnie z art. 46 kodeksu karnego Kosowa, wymierza się co do zasady w granicach od 100 do 250 tys. euro. Jednak w przypadku popełnienia przestępstwa związanego z osiągnięciem korzyści majątkowej górna granica kary grzywny wynosi 500 tys. euro[85].

W art. 335 ust. 2 wyodrębniono typ kwalifikowany. W myśl tego przepisu, jeśli przestępstwo określone w ust. 1 skutkuje uzyskaniem bezprawnej korzyści majątkowej albo powoduje szkodę w wysokości co najmniej 10 tys. euro, sprawca podlega karze grzywny i pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

W ust. 3 przewidziano rozwiązanie, w myśl którego, jeśli przedmiotem oszustwa jest uzyskanie bezprawnej korzyści ze środków publicznych, sprawca podlega karze grzywny i pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Ust. 4 określa oszustwo kredytowe. Zgodnie z tym rozwiązaniem, jeśli przedmiotem oszustwa jest uzyskanie bezprawnej korzyści z banku, instytucji kredytowej lub innej finansowej instytucji, sprawca podlega karze grzywny i pozbawienia wolności od roku do lat 5.

Art. 335 ust. 5 wprowadza kolejny typ zmodyfikowany oszustwa, stanowiąc, że jeśli przestępstwo określone w ust. 1 skutkuje uzyskaniem bezprawnej korzyści majątkowej albo powoduje szkodę przekraczającą 50 tys. euro, sprawca podlega karze grzywny i pozbawienia wolności od 3 do 10 lat.

Art. 335 ust. 6 określa typ uprzywilejowany oszustwa. W myśl tego przepisu, jeśli wartość uzyskanej korzyści jest mniejsza niż 50 euro, sprawca podlega karze grzywny albo pozbawienia wolności do 6 miesięcy. Warto odnotować, że przepis ten nie odnosi się do wartości szkody wyrządzonej przestępstwem, lecz wskazuje jedynie na wysokość uzyskanej korzyści majątkowej. Ponadto w wypadku tego typu przewidziano sankcję alternatywną.

16. Serbia

Kodeks karny Serbii z 2005 r. penalizuje przestępstwo oszustwa w art. 208. § 1 tego artykułu stanowi, że ten, kto, z zamiarem uzyskania bezprawnej korzyści majątkowej dla siebie lub innej osoby przez błędne przedstawienie rzeczywistości lub zatajenie rzeczywistości, oszukuje albo utrzymuje w błędnym przekonaniu inną osobę i przez to doprowadza taką osobę do zachowania powodującego

[85] Szerzej na temat kar w kodeksie karnym Kosowa zob. E. Kastrati, *Principal punishments according to Criminal Code of Republic of Kosovo*, "Mediterranean Journal of Social Sciences. MCSER Publishing, Rome–Italy" 2014, Vol. 5, No. 19, s. 160–164.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

uszczerbek w jej lub innej osoby mieniu, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5 i karze grzywny.

W § 2 art. 208 wyodrębniono typ zmodyfikowany polegający na tym, że sprawca popełnia przestępstwo wyłącznie w zamiarze spowodowania szkody u innej osoby. W tym wypadku sprawca podlega karze pozbawienia wolności do 6 miesięcy i karze grzywny.

Art. 208 § 3 i 4 wprowadzają typy kwalifikowane. Pierwszy ze wskazanych przepisów stanowi, że jeśli przestępstwo określone w § 1 lub 2 przysporzyło sprawcy korzyść majątkową albo spowodowało szkodę przekraczającą 450 tys. dinarów, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 8 i karze grzywny. W myśl drugiego przepisu (§ 4), jeśli przestępstwo określone w § 1 lub 2 przysporzyło sprawcy korzyść majątkową albo spowodowało szkodę przekraczającą 1,5 mln dinarów, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 2 do 10 lat i karze grzywny.

Ustawodawstwo serbskie również przewiduje kumulatywną sankcję w zakresie przestępstwa oszustwa. Wysokość kary grzywny jest uregulowana w art. 49 serbskiego kodeksu karnego. Karę grzywny wymierza się w stawkach dziennych – w pierwszej kolejności określa się liczbę stawek dziennych, potem ich wysokość. Liczba stawek dziennych wynosi od 10 do 360. Określając liczbę stawek dziennych, sąd kieruje się ogólnymi dyrektywami wymiaru kary zawartymi w art. 54 serbskiego kodeksu karnego. Wysokość jednej stawki dziennej nie może być niższa niż 500 dinarów ani wyższa niż 50 tys. dinarów. Wysokość jednej stawki jest uzależniona od różnicy między przychodami a rozchodami sprawcy z ubiegłego roku podzielonej przez liczbę dni w tym roku.

17. Słowenia

Kodeks karny Słowenii penalizuje przestępstwo oszustwa w art. 211. Zgodnie z § 1 tego artykułu kto, z zamiarem uzyskania bezprawnej korzyści majątkowej dla siebie lub innej osoby poprzez fałszywe przedstawienie rzeczywistości albo przez zatajenie rzeczywistości, doprowadza inną osobę do błędu lub pozostawania w tym błędzie i skłania tym samym tę osobę do podjęcia działania lub do zaniechania ze szkodą dla majątku tej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

W § 2 ustawodawca spenalizował oszustwo ubezpieczeniowe. Zgodnie z tym rozwiązaniem sprawca, który z zamiarem określonym w § 1 (zamiar uzyskania bezprawnej korzyści majątkowej) zawiera umowę ubezpieczenia, przedstawiając fałszywe informacje albo zatajając istotne informacje, zawiera prawnie niedozwolone podwójne ubezpieczenie albo zawiera umowę ubezpieczenia po tym, jak

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

zdarzenie nim objęte nastąpiło, bądź też przedstawia zdarzenie powodujące szkodę w sposób niezgodny z rzeczywistością, podlega karze pozbawienia wolności nieprzekraczającej roku.

Typ kwalifikowany został określony w § 3. Przepis ten stanowi, że jeśli oszustwo zostało popełnione przez przynajmniej dwie osoby działające w porozumieniu albo jeśli sprawca przestępstwa określonego w § 1 spowodował wielkie straty materialne, to sąd wymierza karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy od roku i nie dłuższy niż 8 lat. Zgodnie z art. 99 § 9 pkt 3 wielką stratą jest strata przekraczająca 50 tys. euro.

Kolejny typ zmodyfikowany oszustwa został usankcjonowany w art. 211 § 4. Według tego rozwiązania, jeśli przestępstwo określone w § 1 lub 3 zostało popełnione w związku przestępczym, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od roku i nie dłuższy od lat 10.

Typ uprzywilejowany został ustanowiony w § 5, a jego istnienie uzależnione jest od wartości szkody i uzyskanej korzyści majątkowej. Przepis ten stanowi, że jeśli przestępstwo określone w § 1 wyrządziło niewielką szkodę i zamiarem sprawcy było uzyskanie niewielkiej korzyści majątkowej, sprawca podlega karze grzywny[86] albo pozbawienia wolności do roku. Z niewielką szkodą lub korzyścią mamy do czynienia, gdy nie przekraczają one kwoty 500 euro (art. 99 § 9 pkt 1 słoweńskiego k.k.).

Kolejny paragraf penalizuje specyficzną postać oszustwa, w której celem działania sprawcy jest jedynie chęć wyrządzenia szkody u osoby pokrzywdzonej. Zgodnie z tym przepisem ten, kto, z zamiarem wyrządzenia szkody innej osobie poprzez fałszywe przedstawienie rzeczywistości albo przez zatajenie rzeczywistości, doprowadza inną osobę do błędu lub pozostawania w tym błędzie i skłania tym samym tę osobę do podjęcia działania lub do zaniechania ze szkodą dla majątku tej osoby, podlega karze grzywny albo pozbawienia wolności do roku.

Mając na względzie przedstawione wyżej rozwiązania, warto odnotować, że w przypadku słoweńskiej, serbskiej i kosowskiej regulacji oszustwa ustawodawca wyodrębnił dwa możliwe cele, do których może zmierzać sprawca. Jednym z nich jest chęć osiągnięcia korzyści majątkowej (art. 211 § 1 k.k. Słowenii i art. 208 § 1 k.k. Serbii), drugim zaś chęć spowodowania szkody u innej osoby (art. 211 § 6 k.k. Słowenii i art. 208 § 2 k.k. Serbii). Różnica sprowadza się do tego, że w kodeksie karnym Kosowa oba dążenia sprawcy zagrożone są taką samą sankcją (wynikającą z art. 335 ust. 1 k.k. Kosowa, jeśli chodzi o typ podstawowy), natomiast

[86] Kara grzywny wymierzana jest w stawkach dziennych, o czym stanowi art. 47 słoweńskiej ustawy karnej. Zgodnie z § 1 liczba stawek dziennych wynosi od 30 do 360, jeśli zaś sprawca popełnił przestępstwo z chęci zysku, maksymalnie można wymierzyć 1500 stawek dziennych. Określając wysokość jednej stawki dziennej, sąd bierze pod uwagę dzienny przychód sprawcy ustalony w oparciu o dane uzyskane z organu podatkowego oraz wydatki rodziny sprawcy. Określając wysokość jednej stawki dziennej, sąd może brać pod uwagę dane z okresu maksymalnie sześciomiesięcznego.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

w regulacji słoweńskiej i serbskiej *expressis verbis* przewiduje się zróżnicowaną odpowiedzialność karną – wyraźnie łagodniejszą w sytuacji, gdy sprawcą kieruje jedynie dążenie do wyrządzenia pokrzywdzonemu szkody.

18. Bułgaria

Kodeks karny Bułgarii normuje przestępstwo oszustwa w art. 209–211. Art. 209 § 1 stanowi, że kto, w celu uzyskania korzyści majątkowej dla siebie lub innej osoby, wywołuje lub utrzymuje kogoś w błędnym przekonaniu i przez to powoduje szkodę majątkową u tej lub innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 6. W myśl § 2 tego artykułu osoba, która dla tego samego celu (tj. osiągnięcia korzyści majątkowej) wykorzystuje błędne przekonanie, brak doświadczenia lub brak wiedzy innej osoby i przez to powoduje szkodę materialną u tej lub innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do 5 lat. Odnosząc to rozwiązanie do polskich uregulowań, należy zauważyć, że w Bułgarii wyodrębniono zachowanie sprawcze w postaci wykorzystania niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania i zaopatrzono je w łagodniejszą sankcję. Ustawodawca bułgarski oddziela od siebie sytuacje, w których sprawca aktywnie działa (tj. wprowadza w błąd albo utrzymuje w błędzie) na rzecz mylnego odbioru rzeczywistości po stronie pokrzywdzonego (art. 209 § 1) od sytuacji, w których sprawca jedynie wykorzystuje pozostawanie pokrzywdzonego w błędnym przekonaniu (art. 209 § 2).

Art. 209 § 3 przewiduje wypadek mniejszej wagi zagrożony karą pozbawienia wolności do roku albo karą ograniczenia wolności. Wypadkami mniejszej wagi są przestępstwa, które ze względu na brak lub małe znaczenie szkodliwych następstw lub ze względu na inne okoliczności łagodzące charakteryzują się niższym stopniem społecznej szkodliwości na tle innych przestępstw danego rodzaju (art. 93 ust. 9 bułgarskiego k.k.).

Typy kwalifikowane oszustwa zostały usankcjonowane w art. 210. Okolicznościami kwalifikującymi są:

a) przedstawienie się przez sprawcę jako przedstawiciel władzy albo jako osoba działająca z upoważnienia władzy,
b) popełnienie oszustwa przez dwie lub więcej osób, które wcześniej zawarły w tym celu porozumienie,
c) popełnienie oszustwa przez urzędnika albo prawnika w związku z zakresem jego obowiązków lub uprawnienia albo przez osobę bezpośrednio zajmującą się zawodowo obrotem pieniędzmi,
d) popełnienie przestępstwa po raz drugi w sprawach innych niż wypadki mniejszej wagi,
e) wyrządzenie przestępstwem wielkiej szkody.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

Zgodnie z art. 210 § 2 w przypadkach określonych w lit. d oraz e sąd może orzec konfiskatę do połowy majątku sprawcy.

Kolejny typ kwalifikowany oszustwa przewidziano w art. 211. Zgodnie z tym przepisem, jeśli oszustwo określone w art. 209 § 1 lub 2 albo art. 210 było szczególnie wielkich rozmiarów, stanowiło szczególnie poważną sprawę[87] lub stanowiło sprawę niebezpiecznej recydywy[88], sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 do 10 lat. Sąd może orzec konfiskatę do połowy majątku sprawcy.

Warto odnotować, że w bułgarskim kodeksie karnym ustawodawca nie zdefiniował terminu „wielka szkoda" ani „szkoda w szczególnie wielkich rozmiarach". W zakresie tych terminów wypowiedział się Sąd Najwyższy w jednej ze swoich decyzji dotyczących wykładni prawa karnego[89]. Zgodnie z jej brzmieniem wielką szkodą jest kwota 40-krotnie przekraczająca minimalne miesięczne wynagrodzenie, zaś szkodą w szczególnie wielkich rozmiarach jest kwota 70-krotnie przekraczająca miesięczne minimalne wynagrodzenie. Minimalne wynagrodzenie w Bułgarii od 1 stycznia 2017 r. wynosi 460 lewów[90].

PODSUMOWANIE

We wszystkich przeanalizowanych systemach prawnych istnieją przepisy typizujące tzw. oszustwo klasyczne będące odpowiednikami polskiego art. 286 § 1 i 3 k.k.

W zdecydowanej większości ustawodawstw oszustwo jest przestępstwem materialnym, przy czym skutkiem jest albo uzyskanie korzyści majątkowej, względnie zawładnięcie cudzą rzeczą bądź prawem majątkowym (Rosja, Białoruś, Ukraina), albo wyrządzenie szkody w majątku innej osoby (Bułgaria, Rumunia, Estonia), względnie doprowadzenie innej osoby do niekorzystnego rozporzą-

[87] Szczególnie poważną sprawą jest przestępstwo, które ze względu na swój szkodliwy skutek oraz inne okoliczności jego popełnienia charakteryzuje się szczególnie wysokim społecznym niebezpieczeństwem czynu, jak i sprawcy (art. 93 ust. 8 k.k.).

[88] Tzw. szczególnie niebezpieczna recydywa została określona w art. 29 k.k. Stanowią ją następujące sytuacje: 1) popełnienie przestępstwa po skazaniu za poważne, umyślne przestępstwo na karę pozbawienia wolności nie krótszą od 1 roku pod warunkiem, że nie została ona warunkowo zawieszona stosownie do art. 66 k.k., 2) popełnienie przestępstwa po tym, jak sprawca był już przynajmniej dwukrotnie skazany na karę pozbawienia wolności za umyślne przestępstwo ogólnego charakteru pod warunkiem, że przynajmniej jedna z tych kar nie została warunkowo zawieszona stosownie do art. 66 k.k.

[89] Тълкувателно решение N: 1 от 30.10.1998 г., по тълк. н.д. N: 1/98 г., ОСНК, www.juen.bg/sp-vks/nk/40074057.htm [dostęp: 10.12.2017].

[90] Zob. dekret nr 22 z 2017 r. ustanawiający nową wysokość minimalnego wynagrodzenia na rok 2017 – Постановление № 22 от 2017 г., обн. в ДВ, бр. 11 от 2017 г., за определяне на нов размер на минималната работна заплата за страната за 2017 г., www.nssi.bg/images/bg/legislation/decree/pms-22-2017.pdf [dostęp: 10.12.2017].

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

dzenia swoim mieniem (Serbia, Kosowo, Szwajcaria). W niektórych państwach w znamionach przewiduje się wystąpienie zarówno uzyskania korzyści majątkowej, jak i wyrządzenia szkody w mieniu innej osoby (Słowacja, Czechy). W specyficzny sposób skutek ujęty jest w szkockim prawie karnym – polega on na doprowadzeniu osoby, która jest wprowadzana w błąd, do podjęcia zachowania, którego by się nie podjęła, gdyby zdawała sobie sprawę z rzeczywistego stanu rzeczy (nie musi w tym wypadku dojść ani do osiągnięcia korzyści majątkowej, ani do wyrządzenia szkody). Wyjątkiem w zakresie znamienia skutku jest *Fraud Act* z 2006 r. obowiązujący w Anglii, Walii i Irlandii Północnej, gdzie przestępstwo oszustwa ma charakter formalny.

W zakresie strony podmiotowej przestępstwo oszustwa w przeanalizowanych systemach prawnych co do zasady ma charakter przestępstwa kierunkowego. Celem, do którego ma dążyć sprawca, jest chęć osiągnięcia korzyści majątkowej (Estonia, Rumunia, Bułgaria, Słowenia, *Fraud Act* z 2006 r., Niemcy, Szwajcaria). W niektórych państwach ustawodawca wskazuje na dwa możliwe cele, do których ma zmierzać zachowanie sprawcy, tj. chęć osiągnięcia korzyści majątkowej albo chęć wyrządzenia szkody w mieniu innej osoby (Kosowo, Słowenia, Serbia, *Fraud Act*). W przypadku Słowenii i Serbii drugi ze wskazanych motywów zachowania sprawcy jest zagrożony łagodniejszą karą. Są też ustawodawstwa, w których *expressis verbis* nie określa się celu, w jakim ma działać sprawca (Rosja, Białoruś, Ukraina, Łotwa, Litwa).

W zakresie sposobów zachowania się sprawcy najczęściej wskazuje się na: wprowadzenie w błąd innej osoby, czasem określane jako wywołanie fałszywego obrazu rzeczywistości (Estonia, Słowacja, Czechy, Rumunia, Kosowo, Serbia, Bułgaria, Słowenia, *Fraud Act*), wyzyskanie błędu, czasami określane jako zatajenie rzeczywistości (Słowacja, Czechy, Kosowo, Serbia, Bułgaria, Słowenia, *Fraud Act*), nadużycie zaufania (Rosja, Białoruś, Ukraina, Łotwa). W niektórych systemach prawnych ustawodawca wskazuje w znamionach na oszukańcze zachowanie, nie dookreślając bliżej tego znamienia (Rosja, Białoruś). Zdarza się również wprowadzenie znamienia w postaci stosowania przez sprawcę podstępu (Ukraina, Łotwa).

W większości systemów prawnych objętych analizą przewiduje się typy kwalifikowane oszustwa. Najczęściej okolicznością wpływającą na zaostrzenie odpowiedzialności karnej jest wysokość wyrządzonej szkody, względnie wysokość uzyskanej korzyści majątkowej (Rosja, Ukraina, Słowacja, Czechy, Bułgaria, Słowenia, Litwa, Łotwa, Estonia). Innymi, dość często występującymi, okolicznościami zaostrzającymi odpowiedzialność karną są: popełnienie oszustwa w zorganizowanej grupie przestępczej (Rosja, Białoruś, Słowacja, Ukraina, Łotwa, Litwa, Słowenia), popełnienie oszustwa w warunkach recydywy (Ukraina, Estonia, Czechy, Bułgaria), nadużycie stanowiska służbowego (Rosja, Słowacja, Bułgaria, Niemcy). Kolejnymi interesującymi okolicznościami kwalifikującymi są

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

dla przykładu: oszustwo skutkujące pozbawieniem pokrzywdzonego prawa do mieszkania (Rosja), doprowadzenie innej osoby do niedostatku (Niemcy).

W niektórych państwach przewiduje się wypadki mniejszej wagi, względnie typy uprzywilejowane oszustwa (Łotwa, Bułgaria).

Wydaje się, że na tle przedstawionych stanów prawnych polskie rozwiązania dotyczące przestępstwa oszustwa należy ocenić pozytywnie. W wielu krajach przewiduje się interesujące typy kwalifikowane, jednak przeniesienie ich na grunt polskiego kodeksu karnego doprowadziłoby do zbyt daleko posuniętej kazuistyki. Należy więc stwierdzić, że szerokie ujęcie sankcji grożącej za typ podstawowy (od 6 miesięcy do lat 8), a także modyfikacje w zakresie kary przewidziane w art. 286 § 3 k.k. (wypadek mniejszej wagi), art. 294 k.k. (typy kwalifikowane)[91] oraz art. 295 k.k. (czynny żal) dają sądowi wystarczający zakres możliwości w kontekście adekwatnej reakcji karnoprawnej w poszczególnych wypadkach przestępstwa oszustwa. Również pozytywnie należy ocenić (w relacji do przeanalizowanych stanów prawnych) sposób ujęcia samej czynności sprawczej. Interesująca jest koncepcja rozwarstwienia oszustwa na wykroczenie i przestępstwo w zależności od wartości mienia (Czechy, Słowacja). Wydaje się jednak, że taki zabieg również doprowadziłby do zbyt daleko idącej kazuistyki, abstrahując w tym miejscu od kontrowersji związanych z istnieniem przepołowionych typów przestępstw[92].

BIBLIOGRAFIA

Adcock (Edward) vs. Archibald [1925] ScotHC HCJ_1 (12 March 1925), www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/scot/cases/ScotHC/1925/1925_JC_58.html&query=(Adcock)+AND+((Edward)) [dostęp: 10.12.2017].

Alison A., *Principles of the Criminal Law of Scotland*, Edinburgh–London 1832.

Burnett J., *A Treatise on Various Branches of the Criminal Law of Scotland*, Edinburgh 1811.

Christie S., *Introduction to Scots Criminal Law*, Pearson Education Limited 2003.

[91] Dopuszczenie się oszustwa względem mienia znacznej wartości (§ 1) oraz w stosunku do dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury (§ 2).

[92] W tym miejscu należy wskazać, że oszustwo jest już w pewnym sensie czynem przepołowionym. Art. 134 § 1 kodeksu wykroczeń stanowi, że kto przy sprzedaży towaru lub świadczeniu usług oszukuje nabywcę co do ilości, wagi, miary, gatunku, rodzaju lub ceny, jeżeli nabywca poniósł lub mógł ponieść szkodę nieprzekraczającą 100 zł, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny, zaś w myśl § 2 tej samej karze podlega, kto przy nabyciu produktów rolnych lub hodowlanych oszukuje dostawcę co do ilości, wagi, miary, gatunku lub ceny, jeżeli dostawca poniósł lub mógł ponieść szkodę nieprzekraczającą 100 zł. Oszustwo może więc stanowić w polskim systemie prawnym wykroczenie, jednak tylko we wskazanych w art. 134 k.w. przypadkach. Natomiast w innych okolicznościach, nawet jeśli wartość mienia nie przekracza 100 zł, oszustwo należy traktować jako przestępstwo z art. 286 k.k. Relacja obu czynów wykracza jednak poza ramy niniejszego artykułu.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

Clive E., Ferguson P., Gane C., McCall Smith A., *A Draft Criminal Code for Scotland with Commentary*, www.scotlawcom.gov.uk/download_file/view/521 [dostęp: 10.12.2017].

Cubie A.M., *Scots Criminal Law*, Bloomsbury Professional Limited 2010.

Decyzja Sądu Krajowego w Wiesbaden z dnia 17 listopada 2006 r., BGH 2 StR 388/06.

Federalna ustawa konstytucyjna z dnia 31 grudnia 1996 r. – O systemie sądowym Federacji Rosyjskiej www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12834 [dostęp: 10.12.2017].

Federalna ustawa konstytucyjna z dnia 5 lutego 2014 r. – O Sądzie Najwyższym Federacji Rosyjskiej, www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_158641 [dostęp: 10.12.2017].

Fraud Act 2006. Explanatory Notes, www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/35/pdfs/ukpgaen_20060035_en.pdf [dostęp: 10.12.2017].

Fraud, Bribery and Money Laundering Offences Definitive Guideline, www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Fraud_bribery_and_money_laundering_offences_-_Definitive_guideline.pdf [dostęp: 10.12.2017].

https://ck.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/282603.html [dostęp: 10.12.2017].

Kastrati E., *Principal punishments according to Criminal Code of Republic of Kosovo*, "Mediterranean Journal of Social Sciences. MCSER Publishing, Rome–Italy" 2014, Vol. 5, No. 19.

Oczkowski T., [w:] *System Prawa Karnego*, t. 9: *Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze*, red. R. Zawłocki, Warszawa 2015.

Ormerod D., Perry D., *Blackstone's Criminal Practice 2015*, Oxford 2015.

Quinn S.E., *Criminal Law in Ireland*, Irish Law Publishing 2009.

Постановление № 22 от 2017 г., обн. в ДВ, бр. 11 от 2017 г., за определяне на нов размер на минималната работна заплата за страната за 2017 г., www.nssi.bg/images/bg/legislation/decree/pms-22-2017.pdf [dostęp: 10.12.2017].

Radecki W., *Kategoryzacje czynów zabronionych pod groźbą kary w prawie polskim, czeskim i słowackim. Część II*, „Ius Novum" 2012, nr 3.

Radecki W., *Ochrona zabytków w polskim, czeskim i słowackim prawie karnym*, „Prokuratura i Prawo" 2012, nr 4.

Regina vs. Cornelius [2012] EWCA Crim 500 (14 March 2012), www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/2012/500.html [dostęp: 10.12.2017].

Regina vs. Ellames 60 Cr App R 7 [1974] 1 WLR 1391.

Regina vs. Ghosh [1982] EWCA Crim 2 (5 April 1982), www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/1982/2.html [dostęp: 10.12.2017].

Regina vs. Sakalouskas [2013] EWCA Crim 2278 (15 November 2013), www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/ew/cases/EWCA/Crim/2013/2278.html&query=(Sakalouskas) [dostęp: 10.12.2017].

Reid D., *Fraud in Scots Law*, The University of Edinburgh 2012, www.era.lib.ed.ac.uk/bitstream/handle/1842/9602/Reid2013.pdf?sequence=2&isAllowed=y [dostęp: 10.12.2017].

Rozporządzenie nr 974 Rady Ministrów Republiki Białorusi z dnia 28 listopada 2016 r., www.government.by/upload/docs/file0f002d600be9c066.PDF [dostęp: 10.12.2017].

The Law Commission. Fraud. Report on a reference under section 3(1)(e) of the Law Commissions Act 1965 (Cm. 5560, 2002), www.lawcom.gov.uk/wp-content/uploads/2015/03/lc276_Fraud.pdf [dostęp: 10.12.2017].

Тълкувателно решение N: 1 от 30.10.1998 г., по тълк. н.д. N: 1/98 г., ОСНК, www.juen.bg/spvks/nk/40074057.htm [dostęp: 10.12.2017].

Uchwała Plenum Sądu Najwyższego Federacji Rosyjskiej z dnia 27 grudnia 2007 r. N 51 – Wytyczne praktyki sądowej w sprawach o oszustwo i przywłaszczenie, www.rg.ru/2008/01/12/sud-voprosy-dok.html [dostęp: 10.12.2017].

Uchwała SN z dnia 23 listopada 1972 r., VI KZP 79/72, OSNKW 1973, nr 2–3, poz. 27.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 15/11/2026 16:02:12

Ustawa z dnia 15 października 1998 r. – W sprawie procedur dotyczących wejścia w życie i stosowania prawa karnego, www.likumi.lv/doc.php?id=50539 [dostęp: 10.12.2017].
Wyrok SN z dnia 15 listopada 2002 r., IV KKN 618/99, „Prokuratura i Prawo" 2003, nr 6, poz. 7.
Wyrok SN z dnia 21 stycznia 2010 r., III KK 221/09, OSNwSK 2010, nr 1, poz. 129.
Wyrok Sądu Krajowego w Augsburgu z dnia 7 października 2003 r., BGH 1 StR 274/03.
Wyrok Wyższego Sądu Krajowego w Jenie z dnia 3 maja 2002 r., Az. 1 Ss 80/02.
www.cps.gov.uk/legal/d_to_g/fraud_act [dostęp: 10.12.2017].
www.e-tar.lt/portal/en/legalAct/f7bdfb303cce11e498a79e861091cd92 [dostęp: 10.12.2017].
www.lm.gov.lv/text/2014 [dostęp: 10.12.2017].

SUMMARY

The paper is devoted to the comparative law analysis of those criminal provisions which describe the offence of fraud in its so-called classical form. In the Polish Criminal Code, the discussed type of fraud is described by Art. 286 § 1 and 3 which is placed in Chapter XXXV entitled *Offences Against Property*. The analysis refers to the legal systems of some European countries such as: England, Wales, Northern Ireland, Scotland, Ireland, Russia, Belarus, Ukraine, Lithuania, Latvia, Estonia, Slovakia, the Czech Republic, Switzerland, Germany, Romania, Kosovo, Serbia, Slovenia and Bulgaria. The paper closes with concluding remarks in which the authors point to the similarities and differences among the analysed regulations.

Keywords: fraud; comparative criminal law